

พุทธประวัติ

พุทธประวัติ คือ ประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีคติการศึกษา ๓ ทาง

๑. ทางตำนาน ทำให้ทราบเรื่องของพระพุทธรเจ้าว่าเป็นมาอย่างไร พร้อมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ที่เราควรรู้

๒. ทางอภินิหาร ทำให้ทราบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระองค์ทรงกระทำสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ ผู้ที่หนักไปในทาง อภินิหารก็จะได้ศรัทธาในพุทธานุภาพยิ่งขึ้นไป

๓. ทางธรรมเนียมปฏิบัติ ทำให้ทราบข้อปฏิบัติและเหตุผลที่เป็นจริงอย่างละเอียดแล้วปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ประโยชน์ของการศึกษาพุทธประวัติ

๑. ด้านการศึกษา ทำให้ทราบความเป็นมาของพระพุทธรเจ้าว่าทรงบำเพ็ญบารมีมาอย่างไร จึงตรัสรู้ตลอดถึงพระชาติตระกูลของ พระองค์อันเป็นเหตุให้เกิดความเลื่อมใส

๒. ด้านการปฏิบัติ ทำให้บุคคลได้ทราบแนวทางในการดำเนินชีวิตตามพุทธจริยาอันเป็นปฏิปธานำความสุขความเจริญมาให้แก่บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตาม

ปริเฉทที่ ๑

ชมพูทวีปและประชาชน

ชมพูทวีป

ดินแดนเป็นที่เกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาหรือดินแดนที่เรียกว่าประเทศอินเดียในสมัยก่อนเรียกว่า ชมพูทวีป ในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของประเทศอินเดีย เนปาล ปากีสถาน บังคลาเทศและภูฏาน ตั้งอยู่ทางทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ) ของประเทศไทย

ชนชาติที่อาศัยอยู่ในชมพูทวีปมี ๒ พวก

๑. พวกมิถิลกะ เจ้าถิ่นเดิมที่อาศัยอยู่ก่อน

๒. พวกอริยกะ พวกที่อพยพมาใหม่โดยอพยพมาทางด้าน ภูเขาหิมาลัยรุกไล่เจ้าถิ่นเดิมถอย

ร่นไปอยู่รอบนอก

ชมพูทวีป แบ่งเป็น ๒ เขต

การปกครองในสมัยก่อนแบ่งออกเป็น ๒ เขต บางครั้งเรียกเป็นจังหวัด คือ

๑. มัชฌิมชนบทหรือมัธยมประเทศ คือ ประเทศภาคกลาง เป็นที่อาศัยอยู่ของพวกอริยกะ
๒. ปัจจุบันชนบทหรือปัจจุบันประเทศ คือ ประเทศปลายแดนเป็นที่อาศัยอยู่ของพวกมิลักกะ

แคว้นใหญ่ มี ๑๖ แคว้น

อังคะ มคธะ กาสี โภสละ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุวเสนะ อัชสกะ
อวันตี คันธาระ กัมโพชะ และที่ปรากฏในคัมภีร์อื่นอีกมี ๕ แคว้น คือ สักกะ โกลิยะ ภัคคะ วิเทหะ
อังกุตตราปะ แคว้นเหล่านี้ บางแคว้นปกครองโดยกษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาด บางแคว้นปกครองโดย
สามัคคีธรรม

วรรณะ ๔

คนอินเดียแบ่งเป็นชั้นวรรณะด้วยชาติกำเนิด ตามหลักศาสนาพราหมณ์ มี ๔ วรรณะ คือ

๑. กษัตริย์ นักปกครอง นักรบ ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องยุทธวิธี
๒. พราหมณ์ สั่งสอน ทำพิธีกรรมทางศาสนา ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรมต่างๆ
๓. แพศย์ ทำนา ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ช่างฝีมือ และหัตถกรรมศึกษาเกี่ยวกับเรื่องทำนาค้าขาย

เป็นต้น

๔. ศูทร พวกกรรมกรใช้แรงงาน ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการใช้แรงงาน

แต่ละวรรณะจะไม่แต่งงานข้ามวรรณะกัน ถ้าแต่งงานข้าม วรรณะลูกที่คลอดออกมา
กลายเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง เรียกว่า จัณฑาล เป็นที่ดูถูกเหยียดหยามของคนทั่วไป

ความเห็นที่แตกต่าง

ประชาชนในสมัยก่อนสนใจศึกษาธรรมะกันมาก มีความเห็น เกี่ยวกับการเกิด การตาย
ความสุข และความทุกข์ของมนุษย์แตกต่างกันไป จึงมีเจ้าลัทธิและนักคิดต่างๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวน
มาก เพื่อสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เมื่อสรุปมี ๒ อย่าง คือ

๑. เห็นว่าตายแล้วเกิด
๒. เห็นว่าตายแล้วสูญ

ใครมีความคิดเห็นและมีความเชื่ออย่างไร ก็ปฏิบัติไปตามความคิดเห็นและความเชื่ออย่างนั้น

ศาสนาพื้นเมือง

ลัทธิหรือศาสนาพื้นเมือง คือ ศาสนาพราหมณ์ มีคัมภีร์ไตรเพทอันประกอบด้วย ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท เป็นคำสอน หลัก ถือว่าโลกธาตุทั้งปวงเป็นของเทวดา มีเทวดาประจำอยู่ใน ธาตุต่างๆ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ใครปรารถนาผลอันใดก็เช่นสรวงอ้อนวอน หรือด้วยการประพฤติบะ ทรมานร่างกายด้วยวิธีต่างๆ

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. พุทธประวัติ กล่าวถึงเรื่องอะไร ?

- ก. ความเป็นไปของพระพุทธเจ้า
- ข. ความเป็นไปของพระสาวก
- ค. ความเป็นไปของนักบวช
- ง. ความเป็นไปของพุทธบริษัท ๔

๒. ชนในชมพูทวีปแบ่งออกเป็นพวกใดบ้าง ?

- ก. กษัตริย์
- ข. พราหมณ์ ฮินดู
- ค. อริยวงศ์ โกลิยวงศ์
- ง. อริยกะ มลิกชะ

๓. บุตรที่เกิดจากพ่อเป็นพราหมณ์ แม่เป็นศูทรเรียกว่าอะไร ?

- ก. จัณฑาล
- ข. แพศย์
- ค. พราหมณ์
- ง. ศูทร

๔. ประเทศใด ไม่ได้อยู่ในดินแดนชมพูทวีป ?

- ก. เนปาล
- ข. ศรีลังกา
- ค. อินเดีย
- ง. ปากีสถาน

๕. ชนเผ่าใด เป็นชาวพื้นเมืองในชมพูทวีป ?

- ก. มลิกชะ
- ข. อริยกะ
- ค. อารยัน
- ง. อินเดียแดง

๖. ชนเหล่าใดในสังคมอินเดีย ถูกเหยียดหยามมากที่สุด ?

- ก. พราหมณ์
- ข. แพศย์

ค. ศูทร   ง. จัณฑาล

๗. ชมพูทวีปในปัจจุบัน ได้แก่ประเทศอะไรบ้าง ?

- ก. อินเดีย เนปาล ปากีสถาน บังกลาเทศ
- ข. อินเดีย ภูฏาน อินโดนีเซีย มาเลเซีย
- ค. อินเดีย เนปาล ศรีลังกา อัฟกานิสถาน
- ง. อินเดีย เนปาล จีน อินโดนีเซีย

๘. ศาสนาพราหมณ์ มีคัมภีร์ชื่อว่าอะไร ?

- ก. ไตรปิฎก   ข. ไตรสิกขา
- ค. ไตรสรณะ   ง. ไตรเพท

๙. ไตรเพทเป็นคัมภีร์ของศาสนาใด ?

- ก. ศาสนาพุทธ   ข. ศาสนาพราหมณ์
- ค. ศาสนาเซน   ง. ศาสนาซิกข์

๑๐. พวกพลเรือนที่มีอาชีพทำนา ค้าขาย จัดอยู่ในวรรณะใด ?

- ก. กษัตริย์   ข. พราหมณ์
- ค. แพศย์   ง. ศูทร

๑๑. คำว่า "มัธยมประเทศและปัจฉิมประเทศ" หมายความว่าอย่างไร ?

- ก. ประเทศที่มีเอกราชและไม่มีเอกราช
- ข. จังหวัดส่วนกลางและจังหวัดรอบนอก
- ค. จังหวัดที่มีความเจริญและไม่มีความเจริญ
- ง. ทั้งสองเป็นจังหวัดเดียวกัน

๑๒. ในวรรณะทั้ง ๔ วรรณะใดถือตนว่าสูงที่สุด ?

- ก. กษัตริย์ - ศูทร   ข. พราหมณ์ - แพศย์
- ค. แพศย์ - กษัตริย์   ง. กษัตริย์ - พราหมณ์

เฉลย ๑. ก ๒. ง ๓. ก ๔. ข ๕. ก ๖. ง ๗. ก ๘. ง ๙. ข ๑๐. ค

๑๑. ข ๑๒. ง

ปริเฉทที่ ๒

สักกชนบทและศากยวงศ์

สักกชนบท

ตั้งอยู่ตรงข้ามภูเขาคิมพานต์ ตอนเหนือของชมพูทวีป
เหตุที่ชื่อว่า สักกชนบท เพราะถือตามภูมิประเทศเดิมเป็นดงไม้สักกะ

เมืองกบิลพัสดุ์

มีเรื่องเล่าโดยย่อว่า พระเจ้าโอกกากราชมีพระราชโอรส ๔ และพระราชธิดา ๕ พระองค์ เมื่อพระมเหสีทิวงคต พระองค์มีพระมเหสีใหม่ได้ประสูติพระราชโอรส ๑ พระองค์ ทรงเป็นที่โปรดปรานอย่างยิ่งจึงปลงพระโอรสผู้ให้พร พระนางได้ตรัสขอราชสมบัติ ให้แก่พระโอรสของตน ทรงตรัสห้ามหลายครั้งก็ยังขอลงอยู่อย่างนั้น จึงยอมพระราชทานราชสมบัติให้ตามคำขอของพระนาง ครั้นจะไม่พระราชทานให้ก็กลัวจะเสียสัตย์ ตรัสเรียกพระราชโอรสและพระราชธิดาทั้ง ๙ พระองค์มาเข้าเฝ้า ตรัสเล่าความจริงให้ทราบและให้ไปสร้างเมืองใหม่ เมื่อพระองค์ทิวงคตแล้วให้กลับมายึดราชสมบัติคืน ดังนั้นทั้ง ๙ พระองค์ไปสร้างเมืองใหม่ที่ดงไม้สักกะ พบกับกบิลดาบสตรัสเล่าความประสงค์ของตนให้ทราบ พระดาบส ได้แนะนำให้สร้างเมืองตรงที่อยู่ของตน และบอกว่าสถานที่นี้เป็นที่มงคล เมืองนี้จะมีชื่อเสียงต่อไปในภายภาคหน้า เมืองใหม่ได้ชื่อว่า กบิลพัสดุ์ เพราะว่าเป็นที่อยู่ของกบิลดาบส

ศากยวงศ์และโกถยวงศ์

พระราชโอรสและพระราชธิดาเมื่อสร้างเมืองใหม่เสร็จแล้ว พี่น้องจึงอภิเษกสมรสกันเอง เพราะกลัวว่าชาติตระกูลของตัวเองจะไม่บริสุทธิ์ เว้นไว้แต่พระเชษฐภคินี(พี่สาวคนโต) ยกไว้ในฐานะพระราชมารดา กษัตริย์วงศ์นี้จึงได้ชื่อว่า ศากยวงศ์

ศากยวงศ์ ได้พระนามนี้ เพราะสาเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. เพราะตั้งตามอาณาจักรหรือชนบท คือ สักกชนบท

๒. เพราะตั้งตามความสามารถของพระโอรสโดยลำพัง ปกครองประเทศได้รุ่งเรืองจนพระบิดาตรัสชมว่าเป็นผู้องอาจ

๓. เพราะกษัตริย์วงศ์นี้ทรงอภิเษกสมรสกันเองระหว่างพี่น้องที่เรียกกันว่า สกสกสังวาส

ส่วนพระเชษฐภคินีภายหลังมีจิตปฏิพัทธ์กับพระเจ้ากรุงเทว- ทหะจึงได้อภิเษกสมรสด้วยกัน ตั้งราชวงศ์ขึ้นใหม่กษัตริย์วงศ์นี้ชื่อว่า โกลิยวงศ์

กษัตริย์ศากยะได้สืบราชสมบัติมาถึงพระเจ้าชัยเสนะ ทรงมี พระราชโอรสและพระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ พระเจ้าสีหนุและพระนางยโสธรา ต่อมาพระเจ้าสีหนุได้ครองราชสมบัติ ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางกัญจนาน้องสาวของพระเจ้าอัญชนะ กรุง-เทวทหะ มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ๗ พระองค์ พระราชโอรส ๕ พระองค์ คือ สุทโธทนะ สุกโกทนะ อมิโตทนะ โธโตทนะ ฆนิโตทนะ พระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ ปมิตาและอมิตา

ส่วนพระนางยโสธราน้องสาวของพระเจ้าสีหนุได้อภิเษก สมรสกับพระเจ้าอัญชนะกรุงเทวทหะ มีพระราชโอรสและพระราช- ธิดา ๔ พระองค์ พระราชโอรส ๒ พระองค์ คือ สุปปพุทธะและทัณชปาณิ พระราชธิดา ๒ พระองค์ คือ มายาและปชาบดีโคตมี

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะเจริญวัย ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางสิริมหามายาซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอัญชนะ เมืองเทวทหะ มีพระราชโอรส ๑ พระองค์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ และเจ้าชายสิทธัตถะได้อภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา ซึ่งเป็นพระราช- ธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะกับพระนางอมิตา เมืองเทวทหะ มีพระราชโอรส ๑ พระองค์ ชื่อว่า พระราहुล

สักกชนบท แบ่งออกเป็น ๓ นคร

๑. พระนครเดิมของพระเจ้าโศกกากราช
๒. พระนครกบิลพัสดุ์
๓. พระนครเทวทหะ

การปกครอง

การปกครองนครเหล่านี้ไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจน แต่สันนิษฐานตามประเพณี ปกครองแบบสามัคคีธรรม โดยไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งได้อำนาจสิทธิขาด

พระโคตรของศากยวงศ์

เรียกว่า “โคตรมะ” แต่บางครั้งก็เรียกว่า “อาทิตยโคตร” (ครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสตอบพระเจ้าพิมพิสารขณะเสด็จไปเมืองราชคฤห์ เมื่อออกบวชใหม่ๆ)

พระประยูรญาติของพระพุทธเจ้า

พระเจ้าชัยเสนะ	ทวด	พระไปยกา
พระเจ้าสีหนุ	ปู่	พระอัยกา
พระนางกัญจนา	ย่า	พระอัยยิกา
พระเจ้าอัญชนะ	ตา	พระอัยกา
พระนางยโสธรา	ยาย	พระอัยยิกา
พระเจ้าสุปปพุทธะ	ลุง	พระมาตุลา
พระนางอมิตา	ป้า	พระปิตุจฉา
พระนางปชาบดี	น้า	พระมาตุจฉา
พระเจ้าสุทโธทนะ	พ่อ	พระชนก
พระนางสิริมหามายา	แม่	พระชนนี
พระนันทกุมาร	น้องชาย	พระอนุชา
พระนางรูปนันทา	น้องสาว	พระขนิษฐภคินี
พระนางยโสธรา(พิมพา)	ภรรยา	พระชายา
พระราहुล	ลูก	พระโอรส

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. กษัตริย์พระองค์ใดเป็นผู้สร้างเมืองกบิลพัสดุ์ ?
  - ก. พระเจ้าโศกกากราช
  - ข. พระโอรสของพระเจ้าโศกกากราช
  - ค. พระเจ้าสีหนุ
  - ง. พระเจ้าสุทโธทนะ
๒. กษัตริย์พระองค์ใดเป็นพระราชนัดดาของเจ้าชายสิทธัตถะ ?
  - ก. พระเจ้าสุทโธทนะ   ข. พระเจ้าสุกโกทนะ
  - ค. พระเจ้าอัญชนะ   ง. พระเจ้าโธโตทนะ
๓. พระโพธิสัตว์ก่อนเสด็จมาอุบัติในมนุษยโลกนี้ อยู่สวรรค์ชั้นไหน ?
  - ก. ดุสิต   ข. ยามา
  - ค. ดาวดึงส์   ง. นิมมานรดี
๔. พระพุทธบิดา พระนามว่าอะไร ?

ก. สุทโธทนะ   ข. โธโตทนะ

ค. อมิโตทนะ   ง. สุกโกทนะ

๕. สถานที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะปัจจุบันคือประเทศใด ?

ก. เนปาล   ข. ปากีสถาน

ค. ศรีลังกา   ง. อินเดีย

๖. กษัตริย์พระองค์ใดเป็นต้นสกุลวงศ์ ?

ก. พระเจ้าโอกกากราช   ข. พระเจ้าอโศกมหาราช

ค. พระเจ้าชัยเสนะ   ง. พระเจ้าสีหนุ

๗. กษัตริย์พระองค์ใดเป็นพระอัยกา (ปู่) ของพระพุทธเจ้า ?

ก. พระเจ้าโอกกากราช   ข. พระเจ้าอัญชนะ

ค. พระเจ้าสีหนุ   ง. พระเจ้าชัยเสนะ

๘. พระราชมารดา มีพระนามว่าอะไร ?

ก. พระนางกัญญา   ข. พระนางอมิตา

ค. พระนางปชาบดี   ง. พระนางสิริมหามายา

๙. พระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระราชโอรสของใคร ?

ก. พระเจ้าชัยเสนะ   ข. พระเจ้าสีหนุ

ค. พระเจ้าอัญชนะ   ง. พระเจ้าสุปปพุทธะ

เฉลย ๑. ข ๒. ก ๓. ก ๔. ก ๕. ก ๖. ก ๗. ค ๘. ง ๙. ข.

ปริเฉทที่ ๓

พระศาสดาประสูติ

ตำราลักษณะมหาบุรุษ

มีก่อนพุทธศักราชประมาณ ๑,๐๐๐ ปี พรหมณ์และคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ได้บันทึกไว้โดยมีความเห็นตรงกันว่า บุคคลที่เกิดมามีลักษณะครบ ๓๒ ประการ มีคติเป็น ๒ ประการคือ

๑. ถ้าอยู่ครองฆราวาสจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

๒. ถ้าออกบวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลก

วันปฏิสนธิ

พระโพธิสัตว์เมื่อได้รับคำอาราธนาของเทวดาก็จุติจากสวรรค์ ชั้นดุสิต ถีอปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา ตรงกับ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีระกา ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี กับอีก ๑๐ เดือน

วันประสูติ

พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน ได้ทูลลา พระเจ้าสุทโธทนะเสด็จไปเยี่ยมสกุลของพระองค์ที่เมืองเทวทหะและตามประเพณีที่จะต้องกลับไปคลอดที่บ้านของตนเอง เมื่อพระนางเสด็จถึงสวนลุมพินีวันซึ่งอยู่ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองเทวทหะได้เสด็จประพาสพระอุทยานเกิดประจวบพระครรภ์ จะประสูติ อำมาตย์จัดที่ถวายเป็นต้นสาละ พระนางประทับยืน พระหัตถ์จับกิ่งสาละ ประสูติพระราชโอรสเมื่อเวลาสายใกล้เที่ยง ตรงกับ วันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (วันวิสาขบูชา ปีจอ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี) พระราชโอรสเสด็จดำเนินได้ ๗ ก้าว แต่ละก้าวมีดอกบัวทิพย์ผุดขึ้นรองรับและทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า เราคือผู้เลิศของโลก เราคือผู้เจริญที่สุดของโลก เราคือผู้ประเสริฐที่สุดของโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว

สหชาติทั้ง ๗

วันที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติมีบุคคลและสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม กับพระองค์ ๗ ประการ คือ

๑. พระนางพิมพา
๒. พระอานนท์
๓. ฉันทะอำมาตย์
๔. กาฬุทายีอำมาตย์
๕. ม้ากัณฐกะ
๖. ต้นพระศรีมหาโพธิ์
๗. ขุมทรัพย์ทั้ง ๔ สังขนิธิ, เอลนิธิ, อุบลนิธิ, บุญทริกนิธิ

อภินิหาร ๗ ประการ

๑. ปฏิสนธิในพระครรภ์ พระมารดาสุบินนิมิตเห็นพญาช้างเผือก
๒. นิ่งซัดสมาธิในครรภ์พระมารดาแลเห็นถนัด เสด็จออกจากพระครรภ์พระมารดาทรงประทับยืน

๓. ขณะประสูติมีเทวดามาคอยรับ
๔. มีที่อน้ำร้อน
๕. มีที่อน้ำเย็น
๖. ทรงดำเนินได้ ๗ ก้าว
๗. เมื่อทรงดำเนินได้ ๗ ก้าว ทรงหยุดเพียงเท่านี้แล้วแปลงอาสภิวาจา

พระชนมายุได้ ๓ วัน

อสิตดาบสหรือกาทเทวิลดาบสผู้คุ่นเคยและเป็นที่นับถือของราชสำนักเข้าเฝ้าม พระเจ้าสุทโธทนะทรงอุ้มพระโอรสมาเพื่อนมัสการพระดาบส ปรากฏว่าอสิตดาบสเป็นฝ่ายกราบไหว้พระบาทพระโอรส และทำนายลักษณะของพระโอรสว่ามีคติเป็น ๒ ตามตำรามหาปุริสลักษณะ แต่ตัวท่านเชื่อมั่นว่าพระโอรสจะเสด็จออกผนวช ได้พิจารณาอายุของตัวเองเห็นว่ายังมีชีวิตอยู่ไม่ถึงเวลาที่พระโอรสตรัสรู้ จึงให้นาลกะผู้เป็นหลานออกบวชขอ และอีกเหตุการณ์ที่สำคัญ คือ พระเจ้าสุทโธทนะทรงถวายบังคมพระโอรส ตามอสิตดาบส ครั้งที่ ๑

พระชนมายุได้ ๕ วัน

เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาฉันภัตตาหารและเลือกเอาพราหมณ์ ๘ คน เป็นผู้ทำนายพระลักษณะ พราหมณ์ ๗ คน ทำนาย ลักษณะของพระโอรสมีคติเป็น ๒ อย่าง แต่โกณฑัญญพราหมณ์ทำนายเป็นคติเดียว คือ เสด็จออกบวชเป็นศาสดาเอกของโลก และได้ขนานพระนามเป็น ๒ คือ สิทธัตถะ แปลว่า ผู้มีความต้อง การสำเร็จ และอังคีระสะ แปลว่า ผู้มีรัศมีสวยงาม แต่นิยมเรียกว่า โคตมะ เพราะเป็นโคตรของพระองค์

พระชนมายุได้ ๗ วัน

พระมารดาสิ้นพระชนม์หลังประสูติพระราชโอรสได้ ๗ วัน พระราชบิดาจึงมอบให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี(พระนันทาง) เป็นผู้เลี้ยงดู ต่อมาพระนางมหาปชาบดีโคตมีประสูติพระโอรสและพระธิดา ๒ พระองค์ คือ พระนันทะและพระนางรूपนันทา

พระชนมายุได้ ๗ ปี

พระราชบิดาให้ขุดสระโบกขรณี ๓ สระ คือ ๑.สระปทุม (บัวหลวง) ๒.สระบุญตริก(บัวขาว)

๓. สวรรุบล(บัวขาบ) และได้นำเครื่องทรงมีผ้าโพกพระเศียร ฉลองพระองค์ พระภูษา เป็นต้น อย่าง ประณีตจากแก้วนกาสีมาถวาย และส่งไปศึกษาศิลปวิทยาที่สำนักของท่านราชครูวิศวามิตร

พระโอรสได้ปฐมฌานที่ได้ตื่นหัว(ชมพูฤกษ์) ในงานวชิรมงคลแรกนาขวัญ คือเมื่ออยู่ พระองค์เดียวได้นั่งขัดสมาธิ ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายแต่เงาของต้นหัวไม้คล้ายไปตามดวงอาทิตย์ พระบิดาเห็นเป็นเหตุอัศจรรย์ทรงถวายบังคมพระโอรสเป็นครั้งที่ ๒ เพราะศรัทธาในความอัศจรรย์ นั้น

พระชนมายุได้ ๑๖ ปี

พระราชบิดาสั่งสร้างปราสาท ๓ หลัง สำหรับเป็นที่ประทับใน ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว และได้ทูลขอพระนางยโสธราหรือพิมพา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะและพระนาง อมิตามาอภิเษกสมรสเป็นพระชายา มีนางสนม ๔๐,๐๐๐ นาง คอยดูแลความสะอาดถวายต่างๆ จนถึง พระชนมายุ ๒๙ ปี

พระชนมายุได้ ๒๙ ปี

วันหนึ่งเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ขณะนั้นพระเจ้าสุทโธทนะส่งอำมาตย์ ไปกราบทูลให้ทราบว่า พระนางพิมพาประสูติพระโอรส และทันทีที่ทรงทราบข่าว ทรงเปล่งอุทาน ว่า ราहुล์ ชาตํ พนุณฺณํ ชาตํ แปลว่า บ่วงเกิดขึ้นแล้ว เครื่องพันธนาการเกิดขึ้นแล้ว พระราชโอรสจึงได้ ชื่อว่า ราहुล

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. สวรรุบลพินิจปัจจุบันอยู่ในประเทศใด ?

- ก. ศรีลังกา   ข. อินเดีย
ค. เนปาล   ง. ปากีสถาน

๒. วันใดเป็นวันประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ ?

- ก. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ก่อน พ.ศ. ๔๐ ปี
ข. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อน พ.ศ. ๔๐ ปี
ค. วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ก่อน พ.ศ. ๔๐ ปี
ง. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ก่อน พ.ศ. ๔๐ ปี

๓. พระนามว่า "สีหัตถะ" มีความหมายว่าอย่างไร ?

ก. ผู้มีพระรูปงาม   ข. ผู้มีวาสนาบารมี

ค. ผู้มีความต้องการสำเร็จ   ง. ผู้มีศักดิ์ใหญ่

๔. เมื่อพระนางสิริมหามายาทิวงคตแล้ว ใครเป็นผู้ดูแลพระกุมาร ?

ก. พระนางปชาบดี   ข. พระนางกาญจนา

ค. พระนางรูปนันทา   ง. พระนางอมิตา

๕. ใครเป็นครูคนแรกของเจ้าชายสีหัตถะ ?

ก. อสิตดาบส   ข. อุทกดาบส

ค. โภณฑัญญะ   ง. วิศวามิตร

๖. หลังจากเจ้าชายสีหัตถะประสูติได้ ๗ วัน มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ?

ก. ขนานพระนาม   ข. มารดาสิ้นพระชนม์

ค. อสิตดาบสมาเยี่ยม   ง. ทำนายพระลักษณะ

๗. ดาบสที่ทำนายลักษณะของเจ้าชายสีหัตถะเป็น ๒ อย่างชื่อว่าอะไร ?

ก. อสิตดาบส   ข. อาฬารดาบส

ค. อุทกดาบส   ง. กบิลดาบส

๘. เจ้าชายสีหัตถะได้ปฐมฌานครั้งแรกในขณะที่พระราชบิดาทรงพาไปร่วมพิธีอะไร ?

ก. พิธีมงคลสมรส   ข. พิธีโสกันต์

ค. พิธีแรกนาขวัญ   ง. พิธีเกี่ยวข้าว

๙. เจ้าชายสีหัตถะ ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงพระองค์ใด ?

ก. พระนางมัลลิกา   ข. พระนางพิมพา

ค. พระนางโรหิณี   ง. พระนางรูปนันทา

๑๐. เมื่อพระโพธิสัตว์ถือปฏิสนธิในพระครรภ์ พระมารดาทรงสุบินว่าอย่างไร ?

ก. เทวดามาเกิด

ข. พญาช้างเผือกชูดอกบัวมอบให้

ค. พราหมณ์นำขันเงินมามอบให้

ง. ได้เพชรเม็ดงามในมหาสมุทร

๑๑. อาสภิวาจา เจ้าชายสีหัตถะตรัสในวันใด ?

ก. วันแสดงธรรมครั้งแรก   ข. วันปรินิพพาน

ค. วันประสูติ   ง. วันปลงอายุสังขาร

๑๒. ใครเป็นผู้ทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะเป็นคนแรก ?

ก. อาฬารดาบส   ข. อุทกดาบส

ค. โกณฑัญญพรหมณ์   ง. อสิตดาบส

๑๓. เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ ณ ที่ไหน ?

ก. สวนเวฬุวัน   ข. สวนลุมพินีวัน

ค. สวนอัมพวัน   ง. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

๑๔. ลักษณะของพระมหาบุรุษ ใครเป็นผู้ทำนายคนแรก ?

ก. อุทกดาบส   ข. อาฬารดาบส

ค. โกณฑัญญพรหมณ์   ง. อสิตดาบส

๑๕. พระนางสิริมหามายาทิวงคต เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ประสูติได้ กี่วัน ?

ก. ๓ วัน   ข. ๕ วัน

ค. ๗ วัน   ง. ๑๕ วัน

๑๖. เจ้าชายสิทธัตถะได้บรรลุปฐมฌานครั้งแรกที่ไหน ?

ก. ใต้ต้นโพธิพฤกษ์   ข. ใต้ต้นไทร

ค. ใต้ต้นชมพูพฤกษ์   ง. ใต้ต้นจิก

๑๗. เจ้าชายสิทธัตถะก่อนที่จะจุติมายังโลกนี้ เดิมประทับอยู่ใน สวรรค์ชั้นใด ?

ก. จาตุมหาราช   ข. ยามา

ค. ดุสิต   ง. ดาวดึงส์

๑๘. เจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ ๓ วัน มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง ?

ก. พระบิดาทรงไหว้พระโอรสครั้งแรก

ข. อสิตดาบสเข้าเยี่ยม

ค. กภาพเทวิลดาบสทำนายลักษณะ

ง. ถูกทุกข้อ

๑๙. พระนางพิมพาเป็นพระธิดาของใคร ?

ก. พระเจ้าสุทโธทนะ

ข. พระเจ้าชัณเฑาะ

ค. พระเจ้าสุปปพุทธะ   ง. พระเจ้าสีหนุ

เฉลย ๑. ค ๒. ข ๓. ค ๔. ก ๕. ง ๖. ข ๗. ก ๘. ค ๙. ข ๑๐. ข
๑๑. ค ๑๒. ง ๑๓. ข ๑๔. ง ๑๕. ค ๑๖. ค ๑๗. ค ๑๘. ง ๑๙. ค

ปริเฉทที่ ๔

เสด็จออกบรรพชา

เสด็จออกบรรพชา

เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาเมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ ปี สาเหตุที่เสด็จออกบรรพชามี ๒ อย่าง คือ

๑. ทรงปรารถนาความแก่ ความเจ็บ ความตายที่ครอบงำ มนุษย์ทุกคน แม้เราเองก็จะเป็นอย่างนั้นเหมือนกัน ควรที่จะแสวงหาทางหลุดพ้น ทรงบรรเทาความเมา ๓ ประการ ได้คือ เมาในวัย เมาในความไม่มีโรค และเมาในชีวิต ทรงมีพระหฤทัยน้อมไปในบรรพชา

๒. เสด็จประพาสราชอุทยาน ๔ วาระ ทรงทอดพระเนตรเห็น เทวทูต ๔ มี คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ที่เทวดาเนรมิตไว้ในระหว่างทาง ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต ๓ ข้างต้น ที่พระองค์ไม่เคยเห็นมาก่อน เกิดความเบื่อหน่ายสลดสังเวชพระหฤทัยยิ่งนัก ได้ทอดพระเนตรเห็นสมณะซึ่งมีอาการสงบเสงี่ยมน่าเลื่อมใส ทรงพอพระหฤทัยในการบรรพชา
ออกบรรพชา (มหาภิเนษกรรม)

เมื่อเสด็จกลับจากการประพาสอุทยาน ทรงเข้าที่บรรทมไม่ยินดีด้วยการประโคมดนตรีต่างๆ ที่นางสนมขับกล่อม ทรงตื่นจาก บรรทมกลางดึก ได้ทอดพระเนตรเห็นนางสนมนอนหลับมีอาการต่างๆ เช่น บางคนนอนน้ำลายไหล กัดฟัน ละเมอ เป็นต้น ปราภฏแก่พระองค์เหมือนชากศพในป่าช้า มีพระทัยน้อมไปใน การบรรพชา ยิ่งนัก ตรัสเรียกนายฉันทะให้นำม้ากัณฐกะมา จากนั้นได้เสด็จไปเยี่ยมพระนางพิมพาและพระราชโอรส มีพระประสงค์จะอุ้มพระราชโอรสก็เกรงว่าพระนางพิมพาจะตื่นจากบรรทม จึงตัดพระทัยเสด็จออกจากห้องบรรทม

จากนั้นทรงม้ากัณฐกะมีนายฉันทะตามเสด็จไปถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมา แคว้นมัลลละระยะทาง ๓๐ โยชน์ ทรงอธิษฐานเพศบรรพชิตในที่นั้น ทรงใช้พระขรรค์ปลงพระเกศาด้วยพระองค์เอง เอาพระ

ภูษาห่อพระเกศาอธิษฐานแล้วโยนขึ้นไปในอากาศ พระเกศาลอยอยู่ในอากาศ ๑ โยชน์ ทำวสัฏกะเอา
ผอบแก้วมารองรับพระเกศา นำไปประดิษฐานไว้ในจุฬามณีเจดีย์สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

บริวาร ๘

สมุฏิกการพรหมซึ่งเป็นเพื่อนกันมากับพระโพธิสัตว์ตั้งแต่ศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระ
นามว่ากัสสปะ ได้นำอมถวาย ผ่ากาสาวพัสตร์และบริวารของนักบวช มี ๘ อย่าง คือ สบง จีวร
สังฆาฏิ ประคตเอว บาตร มีดโกน เข็ม ฆมกรก (ที่กรองน้ำ)

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. ข้อใดไม่จัดเข้าในเทวทูต ๔ ?

ก. คนเกิด	ข. คนแก่
ค. คนเจ็บ	ง. คนตาย

๒. เจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จออกผนวชเมื่อพระชนมายุเท่าไร ?

ก. ๑๖ ปี	ข. ๒๕ ปี
ค. ๒๖ ปี	ง. ๒๙ ปี

๓. การเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะเรียกว่าอะไร ?

ก. มหาภิเนษกรรมณี	ข. มหาอธิษฐาน
ค. มหาทานบารมี	ง. มหาทาน

๔. เจ้าชายสิทธัตถะทรงผนวชด้วยวิธีใด ?

ก. เอหิภิกขุ	ข. ไตรสรณคมน์
ค. อธิษฐานเพศ	ง. ญัตติจตุตถกรรม

๕. เจ้าชายสิทธัตถะทรงอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิตที่ใด ?

ก. ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา	ข. ริมฝั่งแม่น้ำคงคา
ค. ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา	ง. ริมฝั่งแม่น้ำอโนมา

๖. ใครเป็นผู้ถวายเครื่องบริวารแก่เจ้าชายสิทธัตถะ ?

ก. สหัมบดีพรหม	ข. พระอินทร์
ค. สมุฏิกการพรหม	ง. นายฉันทะ

๗. เทวทูต ๔ อันเป็นมูลเหตุในการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะได้แก่อะไรบ้าง ?

- ก. คนเกิด, คนแก่, คนเจ็บ, คนตาย
- ข. คนแก่, คนเจ็บ, คนตาย, สมณะ
- ค. คนแก่, คนเจ็บ, คนตาย, ความทุกข์
- ง. คนแก่, คนเจ็บ, คนตาย, ความสุข

เฉลย ๑. ก ๒. ง ๓. ก ๔. ค ๕. ง ๖. ค ๗. ข

ปริเฉทที่ ๕

ตรัสรู้

พระเจ้าพิมพิสารเข้าเฝ้า

พระมหาบุรุษทรงบรรพชาแล้ว ประทับอยู่ที่อนุปิยอัมพวันแคว้นมัลละ เป็นเวลา ๗ วัน เสวยความสุขที่เกิดจากบรรพชา ต่อจากนั้นเสด็จไปบิณฑบาตที่เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารเสด็จมาเข้าเฝ้า ทูลถามถึงพระชาติตระกูล จะถวายราช-สมบัติให้กี่หนึ่ง พระองค์ทรงปฏิเสธ และทรงแสดงวัตถุประสงค์ของการเสด็จออกบรรพชา เพื่อแสวงหาพระโพธิญาณให้ทราบ พระเจ้าพิมพิสารทูลขอปฏิญาณว่า หากได้ตรัสรู้แล้วขอให้เสด็จมาแสดงธรรมโปรดด้วย ทรงรับปฏิญาณของพระเจ้าพิมพิสาร

ศึกษสมาธิกับพระดาบส

หลังจากที่พระเจ้าพิมพิสารทูลลากลับไปแล้ว พระมหาบุรุษเสด็จไปฝึกสมาธิกับพระดาบส ๒ ท่าน คือ

๑. อาฬารดาบส กาลามโคตร ได้สมาบัติ ๗

๒. อุทกดาบส รามบุตร ได้สมาบัติ ๘

เมื่อศึกษาจนหมดความรู้ของอาจารย์ หลังจากนั้นทรงลาอาจารย์ทั้ง ๒ มาถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ก็พักอาศัยบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่ที่นี่ ๖ ปี

ปัญจวัคคีย์ออกบวช

ฝ่ายโกณฑัญญะพราหมณ์ เมื่อทราบข่าวว่าพระมหาบุรุษ เสด็จออกบวชจึงชวนบุตรของ

พราหมณ์ออกบวชด้วยกันรวมเป็น ๕ คน คือ ๑. โกณฑัญญะ ๒. วัปปะ ๓. ภัททิยะ ๔. มหามาระ ๕. อัสสชิ มาพบพระมหาบุรุษขณะบำเพ็ญทุกรกิริยา อยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม

บำเพ็ญทุกรกิริยา ๓ วาระ

พระมหาบุรุษได้ทดลองบำเพ็ญทุกรกิริยา คือ การกระทำที่ทำได้ยากอย่างยิ่ง ที่นักบวชในสมัยนั้นยกย่องกันว่าเป็นการกระทำอย่างเยี่ยม ๓ วาระ คือ

๑. ทรงกอดพระทนต์ด้วยพระทนต์ กอดพระตาดูด้วยพระชีวหา
๒. ทรงผ่อนกลิ่นลมอัสสาสะและปัสสาสะ คือ ลมหายใจเข้าและหายใจออก (อปาณกฌาน)
๓. ทรงอดพระกระยาหาร ผ่อนเสวยแต่วันละน้อย จนพระวรกายเหี่ยวแห้ง พระฉวีเศร้า

หมอง พระอัฐิปราภฏทั่วพระวรกาย

ขณะที่บำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่นั้น ปัญจวัคคีย์คอยเฝ้าดูแลอุปัฏฐากทุกเช้าค่ำ ด้วยหวังว่าพระองค์ได้บรรลุธรรมแล้ว จักทรงสั่งสอนพวกตนบ้าง

อุปมา ๓ ข้อ

พระมหาบุรุษบำเพ็ญทุกรกิริยาได้รับทุกขเวทนาอย่างยิ่ง แต่ไม่ทรงท้อพระทัย ขณะนั้นอุปมา ๓ ข้อ ได้เกิดขึ้นในพระทัยของพระองค์ คือ

๑. สมณพราหมณ์ที่มีกายไม่หลีกออกจากกาม มีความพอใจในกาม แม้จะบำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนามากแล้ว ก็ไม่ควรได้ตรัสรู้ เปรียบเหมือนไม้สดชุ่มด้วยยาง แขนในน้ำไม่สามารถจะสีให้ติดไฟได้

๒. สมณพราหมณ์ที่มีกายหลีกออกจากกาม แต่ยังมีความพอใจในกาม แม้บำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนามากแล้ว ก็ไม่ควรได้ตรัสรู้ เปรียบเหมือนไม้แห้งวางอยู่บนบก ไม่สามารถจะสีให้ติดไฟได้

๓. สมณพราหมณ์ผู้ที่มีกายออกจากกาม ละความพอใจในกาม เสียได้ แม้จะไม่บำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนามากแล้ว ก็ควรตรัสรู้ได้ เปรียบเหมือนไม้แห้งวางอยู่บนบก สามารถจะสีให้ติดไฟได้

ปัญจวัคคีย์หนีจากพระมหาบุรุษ

พระมหาบุรุษเห็นว่า การบำเพ็ญทุกรกิริยาไม่สามารถที่จะบรรลุธรรมได้ จึงละการบำเพ็ญนั้นหันมาเสวยพระกระยาหารใหม่ เพื่อที่จะบำเพ็ญเพียรทางใจต่อไป ปัญจวัคคีย์เห็นพระองค์คลายจากความเพียร พวกมันละทิ้งพระองค์ไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี

ประโยชน์ของการที่ปัญจวัคคีย์อยู่และหนีจากพระองค์ไป

๑. เป็นพยานว่าพระองค์ทรงประพฤติทุกกริยาอย่างยิ่งยวด
๒. มีความสงบเงียบในการบำเพ็ญเพียรทางจิต

เหตุการณ์ก่อนตรัสรู้

๑. นางสุชาดาบุตรีของเศรษฐี ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ถวายข้าวมธุปายาส คือ ข้าวสุกหุงด้วยน้ำนมโค พร้อมด้วยถาดทองคำ ทรงปั้นเป็น ๔๙ ก้อน เสดยจนหมด จากนั้นเสด็จไปยังริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงจับถาดทองคำอธิษฐานจิตแล้วลอยน้ำ เห็น เป็นนิมิตว่า จักได้บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ

๒. ตอนเย็นพระองค์เสด็จไปที่ต้นอัสสัตถพฤกษ์ ระหว่างทาง โสตถิยพราหมณ์ถวายหญ้าคาสำหรับปูนั่ง ๘ กำ ทรงปลูลาดิฉันต้นอัสสัตถพฤกษ์บังเกิดเป็นรัตนบัลลังก์สูง ๑๔ ศอก ประทับนั่งสมาธิ ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ทรงตั้งจิตตรงคมหาปธาน คือ ความเพียรใหญ่ที่ประกอบด้วยองค์ ๔

จาดูรงคมหาปธาน

คือ การที่พระองค์ทรงอธิษฐานพระทัยก่อนที่จะตรัสรู้ ว่า แม่เนื้อและเลือดในสรีระจักแห่งเหือดหายไป จนเหลือแต่หนังเอ็นและกระดูกก็ตามเถิด หากเรายังไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ เราจะไม่ลุกจากบัลลังก์นี้

ชนะมารด้วยบารมี ๑๐

ทำววัสสวดีมารและเสนามาร กลัวว่าพระมหาบุรุษจะพ้น ไปจากอำนาจของตน จึงมาแสดงฤทธิ์ต่างๆ เพื่อให้กลัวแล้วหนีไป

ทรงชนะด้วยบารมี ๑๐ คือ

๑. ทานบารมี	๒. สีลบารมี	๓. เนกขัมมบารมี	๔. ปัญญาบารมี
๕. วิริยบารมี	๖. ขันติบารมี	๗. สัจจบารมี	๘. อธิษฐานบารมี
๙. เมตตาบารมี	๑๐. อุเบกขาบารมี		

บรรลุลญาณ ๓

พระมหาบุรุษทรงชนะพญามารและเสนามารแล้ว ทำใจหยุดนิ่งเป็นหนึ่งเดียวดำเนินใจไปในทางสายกลาง ได้บรรลุลุทธิธรรมตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. ปฐมยาม ทรงบรรลุปุพเพนิวาसानุสสติญาณ ความรู้ระลึกชาติหนหลังของตนได้
  ๒. มัชฌิมยาม ทรงบรรลุจตุปปาทญาณ ความรู้การจุติ (ตาย) และการอุบัติ(เกิด)ของสัตว์ทั้งหลาย
  ๓. ปัจฉิมยาม ทรงบรรลุอัสวัคขยญาณ ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวะ คือ อริยสัจ ๔
- ตรัสรู้ในยามสุดท้ายของวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี เป็นการเกิดครั้งที่ ๒ คือ เกิดด้วยธรรมกาย ที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ขณะนั้นพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา บำเพ็ญความเพียรอยู่ ๖ ปี วันตรัสรู้ธรรมเรียกว่า วันวิสาขบูชา

อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ

๑. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
๒. สมุทัย คือ เหตุเกิดทุกข์
๓. นิโรธ คือ ความดับทุกข์
๔. มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

พระนามพิเศษ (เนमितกนาม)

๑. ได้พระนามว่า อะระหัง เพราะพระองค์เป็นผู้บริสุทธิ์ห่างไกลจากกิเลส
๒. ได้พระนามว่า สัมมาสัมพุทธโธ เพราะพระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยลำพังพระองค์เอง

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. หลังจากเสด็จออกบรรพชาแล้วทรงประทับแรมที่ไหน ?
  - ก. ป่ามหาวัน
  - ข. เวฬุวัน
  - ค. ลัฏฐิวัน
  - ง. อนุปิยัมพวัน
๒. หลังจากออกบรรพชาแล้วทรงเข้าศึกษาในสำนักของใคร ?
  - ก. กาฬเทวิลดาบส
  - ข. ครูวิศวามิตร
  - ค. อาฬารดาบส
  - ง. อสิตดาบส

- ก. อริยสัจ ๔
ข. ญาณ ๓

- ค. สมบัติ ๗
ง. สมบัติ ๘

๑๒. ผู้ถวายข้าวมธุปายาสได้แก่ใคร ?

- ก. นางสุจิตรา
ข. นางสุชาดา

- ค. นางสุธัมมา
ง. นางสุนันทา

๑๓. สมณพราหมณ์มีกายหลีกออกจากกามแล้ว แต่ใจยังยินดีอยู่ใน

ในกามเปรียบได้กับอะไร ?

- ก. ไม้สดแช่อยู่ในน้ำ
ข. ไม้สดที่อยู่บนบก

- ค. ไม้แห้งที่อยู่บนบก
ง. ถูกทุกข้อ

๑๔. พระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อพระชนมายุเท่าไร ?

- ก. ๒๙ พรรษา
ข. ๓๕ พรรษา

- ค. ๓๖ พรรษา
ง. ๔๕ พรรษา

๑๕. เมื่อบวชแล้ว ได้พบกับใครผู้จะมอบราชสมบัติให้กึ่งหนึ่ง ?

- ก. พระเจ้าพิมพิสาร
ข. พระเจ้าลิจฉวี

- ค. พระเจ้าอุชเชนี
ง. พระเจ้าปเสนทิโกศล

เฉลย ๑. ง ๒. ค ๓. ค ๔. ข ๕. ค ๖. ง ๗. ง ๘. ข ๙. ข ๑๐. ข

๑๑. ง ๑๒. ข ๑๓. ข ๑๔. ข ๑๕. ก

ปริเฉทที่ ๖

เสวยวิมุตติสุข

พระมหาบุรุษหลังจากตรัสรู้ธรรมแล้ว ประทับเสวยวิมุตติสุข คือสุขที่เกิดจากการหลุดพ้นจาก
กิเลสอาสวะ ๗ สัปดาห์ ในสถานที่ ๗ แห่ง คือ

สัปดาห์ที่ ๑ ทรงประทับอยู่ที่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาปัจจุสมุปบาทธรรมโดย
อนุโลมและปฏิโลมตามลำดับทรงเปล่งอุทานตลอด ๓ ยามแห่งราตรี ดังต่อไปนี้

ปฐมยาม ทรงเปล่งอุทานว่า “เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารู้ธรรมพร้อมทั้งเหตุ”

มัชฌิมยาม ทรงเปล่งอุทานว่า “เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้งหลาย”

ปัจฉิมยาม ทรงเปล่งอุทานว่า “เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นพราหมณ์นั้นย่อมกำจัดมารและเสนามารเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัยขึ้นทำอากาศให้สว่างฉะนั้น”

สัปดาห์ที่ ๒ ทรงประทับยืนมองต้นพระศรีมหาโพธิ์ อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ๗ วัน เรียกที่ตรงนั้นว่า อนิมิสเจดีย์

สัปดาห์ที่ ๓ ทรงประทับเดินจงกรมระหว่างอนิมิสเจดีย์กับต้น พระศรีมหาโพธิ์ ๗ วัน เรียกที่ตรงนั้นว่า รัตนจงกรมเจดีย์

สัปดาห์ที่ ๔ ทรงประทับนั่งพิจารณาพระอภิธรรมปิฎกที่เรือน แก้ว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๗ วัน เรียกที่ตรงนั้นว่า รัตนฆรเจดีย์

สัปดาห์ที่ ๕ ทรงประทับเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทร) อยู่ทางทิศตะวันออกของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๗ วัน ทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์คนหนึ่งที่ชอบตวาดคนอื่นว่า “หึหึ” ทรงผจญธิดามาร ๓ ตน

สัปดาห์ที่ ๖ ทรงประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นมูจลินท์ (ต้นจิก) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๗ ทรงประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขใต้ต้นราชายตนะ (ต้นเกตุ) อยู่ทางทิศใต้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีพอค้ำ ๒ คน คือ ตปุสสะและภัลลิกะ ถวายข้าวสัตตูก้อนสัตตุมง และแสดงตนเป็นปฐมอุบาสก คือ ขอลี้พระพุทธรูปและพระธรรมเป็นสรณะตลอดชีวิต เรียกว่า เทววาจิกอุบาสก หลังจากตรัสรู้ทรงเสวยวิมุตติสุข ๔๙ วัน ในสถานที่ ๗ แห่ง เรียกว่า สัตตมหาสถาน

พระพรหมมาอาราธนาแสดงธรรม

พอล่วง ๗ วันไปแล้วกลับไปประทับนั่งที่ใต้ต้นไทรทรงพิจารณาเห็นว่าธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้เป็นของลึกซึ้ง ยากที่บุคคลอื่นจะตรัสรู้ตามได้ ทำวสหมบดีพรหมมาอาราธนาให้แสดงธรรมโดยอ้างเหตุผลว่า ผู้ที่มีกิเลสน้อยพอจะรู้พระธรรมได้มีอยู่

ดอกบัว ๔ เหล่า

พระองค์รับคำอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหม ทรงพิจารณา เห็นอุปนิสัยของสัตว์โลก
เปรียบด้วยดอกบัว ๔ เหล่า คือ

๑. อุกมฤติ์ญญ มีปัญญาเฉียบแหลมเปรียบเหมือนบัวพุดน้ำ
๒. วิปจิต์ญญ มีปัญญาปานกลางเปรียบเหมือนบัวเสมอ ผิวน้ำ
๓. เนยยะ มีปัญญาพอแนะนำได้เปรียบเหมือนบัวใต้น้ำ
๔. ปทปรมะ ด้อยปัญญาเปรียบเหมือนบัวอยู่ในโคลนตม

ทรงพิจารณาเห็นความแตกต่างกันแห่งอุปนิสัยของสัตว์โลก ทรงทำอายุสังขารอิฐฐานว่า
จะดำรงพระชนม์อยู่จนกว่าพระศาสนาจะแพร่หลายตั้งมั่นถาวร ทรงดำริผู้รับปฐมเทศนา ครั้งแรกนึก
ถึงอาฬารดาบสและอุทกดาบส เนื่องจากท่านทั้งสองเป็นคนฉลาด มีกิเลสเบาเบา สามารถรู้ธรรมได้
ฉับพลัน แต่เสียชีวิตไปแล้ว พระองค์ทรงนึกถึงปัญจวัคคีย์ผู้อุปัฏฐากจึงเสด็จไปโปรด ในระหว่างทาง
ได้พบอุปกาศีวกเดินสวนทางมา อุปกาศีวกเห็นพระวรกายของพระองค์ผ่องใส จึงทูลถามว่า ใครเป็น
ศาสดาของท่าน พระองค์ตรัสตอบว่า เราเป็นผู้ตรัสสั่งเองไม่มีใครเป็นครูสั่งสอน อุปกาศีวกได้ฟัง
ดังนั้น สิ้นศรัทธาแล้วหนีไป

โปรดปัญจวัคคีย์

พระพุทธองค์เสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมือง พาราณสี ปัญจวัคคีย์เห็นพระพุทธ
องค์เสด็จมา จึงทำกติกากันว่า พวกเราจะไม่ลุกขึ้นต้อนรับแต่จะจัดอาสนะไว้ให้ เมื่อพระองค์เสด็จ
มาถึงทุกคนล้มกติกากันที่ตั้งไว้ ต่างคนต่างลุกขึ้นต้อนรับ และเรียกพระพุทธองค์ด้วยคำว่า อาวุโส ทรง
ตรัสห้าม ๓ ครั้ง ตรัสบอกถึงการที่พระองค์ได้บรรลุอมตธรรมแล้ว ปัญจวัคคีย์กล่าวคัดค้านอีก ๓
ครั้ง ทรงตรัสเตือนให้ระลึกได้ว่าเคยตรัสเช่นนั้นบ้างหรือ ปัญจวัคคีย์ระลึกได้ว่าไม่เคยตรัสเช่นนั้นมา
ก่อน จึงตั้งใจฟังธรรม

ปฐมเทศนา

ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สูตรว่าด้วยการหมุนวงล้อ พระธรรม แก่ปัญจวัคคีย์ วันขึ้น
๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (อาสาฬหบูชา) ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน มีเนื้อความโดยย่อว่า

๑. บรรพชิตไม่ควรเสพที่สุด ๒ อย่างคือ

๑. กามสุขัลลิกานุโยค การประกอบตนให้พัวพันอยู่ในกาม

๒. อุตตกิลมถานุโยค การทรมานตัวเองให้ลำบาก

๒. ทรงแสดงมัทธมิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลางประกอบด้วยมรรคมีองค์ ๘

๑. สัมมาทิฏฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ ๓. สัมมาวาจา ๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ ๖. สัมมาวายามะ ๗. สัมมาสติ ๘. สัมมาสมาธิ

๓. ทรงแสดงอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

เมื่อทรงแสดงปฐมเทศนาจบ ธรรมจักรุ คือดวงตาเห็นธรรมเกิดขึ้นแก่ท่านโกณฑัญญะว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับสิ้นไปเป็นธรรมดา” เป็นคนแรกที่บรรลุเป็นพระโสดาบัน พระพุทธองค์ทรงเปล่งวาจาว่า “อัญญาสิ วะตะ โภ โกณฑัญญะ” โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ

เอหิภิกขุอุปสัมปทา

ทรงประทานการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทาให้แก่โกณฑัญญะเป็นคนแรกว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” เป็นวันที่พระสงฆ์เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก และพระรัตนตรัยเกิดขึ้นครบ ๓ ในวันนี้ หลังจากนั้นทรงประทานการบวชให้อีก ๔ คนที่เหลือวันละคน ทรงจำพรรษาแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

อนัตตลักษณะสูตร

ทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในโลกพร้อมกันทั้ง ๕ องค์ ในวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ มีเนื้อความโดยย่อว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนบังคับบัญชาไม่ได้ ชันธ ๕ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่านั่นเป็นตัวตนของเรา”

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. ตปัสสะกับภัลลิกะ ๒ พ่อค้าพบพระพุทธเจ้าที่ใด ?

- ก. ต้นพระศรีมหาโพธิ์   ข. ต้นมูจลินท์
ค. ต้นราชายตนะ   ง. ต้นไทร

๒. พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาอิทธิธรรมปฏิกตตลอด ๗ วันที่ไหน ?

- ก. อนิมิสเจตีย์   ข. รัตนฆรเจตีย์
ค. ต้นพระศรีมหาโพธิ์   ง. รัตนจงกรมเจตีย์

๓. พระปัญญาวัคคีย์ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เพราะฟังธรรมอะไร ?

ก. เวทนาปริคคหสูตร   ข. อาทิตตปริยายสูตร

ค. อนัตตลักขณสูตร   ง. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

๔. ขณะประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขที่รัตนฆรเจดีย์ พระพุทธองค์ทรงพิจารณาอะไร ?

ก. พระสูตร   ข. พระอภิธรรม

ค. พระวินัย   ง. ปฏิจจสมุปบาท

๕. บุคคลที่ขอถึงรัตนะ ๒ เป็นคู่แรกคือใคร ?

ก. นางวิสาขา - อนาถปิณฑิกเศรษฐี

ข. พระเจ้าพิมพิสาร - พระเจ้าปเสนทิโกศล

ค. ตปุสสะ - ภัลลิกะ

ง. มารดาและบิดาของพระยสะ

๖. เมื่อพระพุทธองค์ตัดสินพระทัยที่จะแสดงธรรมแล้วทรงคิดถึงใครเป็นคนแรก ?

ก. กาฬเทวิลดาบส   ข. กบิลดาบส

ค. ปัญจวัคคีย์   ง. อาฬารดาบสและอุทกดาบส

๗. หลังจากตรัสรู้แล้วพระพุทธเจ้าทรงเสวยวิมุตติสุขกี่วัน ?

ก. ๒๙ วัน   ข. ๓๙ วัน

ค. ๔๙ วัน   ง. ๕๙ วัน

๘. หลังจากตรัสรู้แล้วพระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาแรกที่ใด ?

ก. ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน   ข. วัดเวฬุวัน

ค. วัดเชตวัน   ง. ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม

๙. พระโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมด้วยพระธรรมเทศนาใด ?

ก. อริยสัจ ๔   ข. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

ค. อาทิตตปริยายสูตร   ง. อนัตตลักขณสูตร

๑๐. พระพุทธเจ้าทรงผจญกับธิดามาร ๓ สถานที่ใด ?

ก. อนิมิสเจดีย์   ข. รัตนจงกรมเจดีย์

ค. ต้นอชปาลนิโครธ   ง. ต้นราชายตนะ

๑๑. สัตตมหาสถาน คือสถานที่สำคัญ ๗ แห่ง ได้แก่... ?

- ก. สถานที่เคยบำเพ็ญทุกรกิริยา
- ข. สถานที่เสวยวิมุตติสุข
- ค. สถานที่เคยบิณฑบาต
- ง. สถานที่ไปแสดงธรรม

๑๒. ผู้มาทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้าโปรดเวไนยสัตว์คือใคร ?

- ก. พกาพรหม   ข. ฌฎิกการพรหม
- ค. มหาพรหม   ง. สหัมบดีพรหม

๑๓. พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นอย่างไร จึงรับคำอาราธนาของ ท้าวสหัมบดีพรหมเพื่อจะแสดงธรรม ?

- ก. วรรณะ ๔ ของอินเดีย
- ข. ดอกบัว ๔ เหล่า เปรียบด้วยปัญญาคน
- ค. อริยสัจ ๔ ของจริงอันประเสริฐ
- ง. อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ

๑๔. พระธรรมเทศนาถันท์แรกมีชื่อว่าอะไร ?

- ก. อาทิตตปริยายสูตร   ข. อนัตตลักขณสูตร
- ค. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร   ง. มงคลสูตร

๑๕. “ที่สุด ๒ อย่างและทางสายกลาง” อยู่ในพระสูตรไหน ?

- ก. เวทนาปริคคหสูตร   ข. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
- ค. อาทิตตปริยายสูตร   ง. อนัตตลักขณสูตร

๑๖. พระรัตนตรัยเกิดขึ้นในโลกเมื่อไร ?

- ก. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓   ข. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖
- ค. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘   ง. วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙

๑๗. คำว่า “ธรรมจักขุ” หมายถึง ?

- ก. ได้ดวงตาเห็นธรรม   ข. ได้เป็นพระอรหันต์
- ค. ได้สรณคมน   ง. ได้ความเลื่อมใส

๑๘. ใครเป็นพระสาวกองค์แรกของพระพุทธองค์ ?

- ก. พระวัปปะ   ข. พระภัททิยะ

ค. พระอัญญาโกณฑัญญะ   ง. พระอัสสชิ

๑๙. ใจความแห่งอนัตตลักขณสูตรกล่าวถึงเรื่องอะไร ?

ก. อายตนะ ๖ เป็นอนัตตา   ข. ชันธ ๕ เป็นอนัตตา

ค. ธาตุ ๔ เป็นอนัตตา   ง. ชันธ ๕ เป็นอนัตตา

เฉลย ๑. ค   ๒. ข   ๓. ค   ๔. ข   ๕. ค   ๖. ง   ๗. ค   ๘. ก   ๙. ข   ๑๐. ค
๑๑. ข   ๑๒. ง   ๑๓. ข   ๑๔. ค   ๑๕. ข   ๑๖. ค   ๑๗. ก   ๑๘. ค   ๑๙. ข

ปริเฉทที่ ๗

ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา

โปรดยสกุลบุตร

ยสะเป็นบุตรของเศรษฐีชาวกรุงพาราณสี มีปราสาท ๓ หลังเป็นที่พัก ๓ ฤดู ท่านเห็นอาการต่างๆ ของบริวารที่กำลังนอนหลับปรากฏเหมือนซากศพในป่าช้า มีจิตใจเบื่อหน่ายในการครองเรือน จึงเดินเปล่งอุทานว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ” เดินออกจากปราสาท ผ่านไปทางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในเวลา ใกล้รุ่งพระพุทธรองค์เสด็จจรงกรม ทรงได้ยินเสียงอุทานของเขาจึงตรัสว่า “ที่นี่ไม่วุ่นวายหนอ ที่นี่ไม่ขัดข้องหนอ ท่านจงมาที่นี่เถิด นั่งลงเถิด เราจักแสดงธรรมแก่ท่าน” ครั้นฟังอนุပ္พพิกขาและสามุกังสิกรธรรมจบ ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน

อนุပ္พพิกขา

วาจาที่กล่าวแสดงเป็นไปตามลำดับ มีเนื้อความโดยย่อว่า

๑. ทานกถา   กล่าวถึงทาน

๒. สीलกถา   กล่าวถึงศีล

๓. สัคคกถา   กล่าวถึงสวรรค์

๔. กามาทีนวกถา   กล่าวถึงโทษแห่งกาม

๕. เนกขัมมานิสังสกถา   กล่าวถึงอานิสงส์ของการออกจากกาม

บุคคลที่เหมาะสมในการฟังธรรมอนุப்புพิกถาและอริยสัจ ๔

๑. เป็นมนุษย์

๒. เป็นคฤหัสถ์

๓. มีอุปนิสัยแก้กัลด้าควรแก่การบรรลุโลกุตตรธรรมในที่นั้น

ปฐมอุบาสก

ตอนเช้าเศรษฐีผู้เป็นบิดาออกตามหาบุตร เดินไปทางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เห็นร่องเท้าของบุตรวางอยู่จึงเดินเข้าไปได้พบ พระพุทธองค์ ทรงแสดงอิทธิภิสังขาร คือ การปรุงแต่งกฐิขึ้นไม่ให้บิดาเห็นบุตร ทรงแสดงอนุப்புพิกถาและอริยสัจ ๔ ให้ฟัง เศรษฐีได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน ประกาศตนเป็นอุบาสกขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิตเป็นคนแรก เรียกว่า เตวาจิกอุบาสก ส่วนยสะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

เอหิภิกขุอุปสัมปทา

เมื่อเศรษฐีกลับไปแล้วยสะทูลขอบวช ทรงประทานการบวช ให้ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์โดยชอบเถิด” ไม่มีคำว่า “เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” เพราะท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว

ปฐมอุบาสิกา

เศรษฐีทูลอาราธนาพระพุทธองค์ไปเสวยภัตตาหารที่บ้านมีพระยสะติดตามไปด้วย ทรงแสดงอนุப்புพิกถาและอริยสัจ ๔ แก่มารดาและภริยาเก่าของพระยสะ ครั้นจบพระธรรมเทศนาได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน ประกาศตนเป็นอุบาสิกาขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิตเป็นคนแรก เรียกว่า เตวาจิก-อุบาสิกา

เพื่อนพระยสะ ๕๔ คนออกบวช

บุตรเศรษฐีชาวพาราณสี ๔ คน คือ วิมลละ สุพาหุ ปุณณชิ คัมปติ และอีก ๕๐ คน ไม่ปรากฏนาม ทราบข่าวการบวชของพระยสะจึงออกบวชตาม พระพุทธองค์ทรงแสดงอนุப்புพิกถาและอริยสัจ ๔ ให้ฟัง ครั้นจบพระธรรมเทศนาได้บรรลุธรรมเป็น พระโสดาบัน กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท ต่อมาได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

พระธรรมทูตรุ่นแรก

มีพระอรหันต์เกิดขึ้นแล้วในโลก ๖๑ องค์ คือ

๑. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. พระปัจเจกวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ

๓. พระยสะ พระวิมลละ พระสุพาหุ พระปุณณชิ พระควัมปติ

๔. เพื่อนพระยสะอีก ๕๐ องค์

พระพุทธองค์ทรงตรัสเรียกพระสาวก ๖๐ องค์ มาประชุมพร้อมกันทรงให้โอวาทส่งไปเผยแผ่พระศาสนา เพื่อประโยชน์สุข แก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย แม้พระองค์เองก็เสด็จไปที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรมโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง

บวชด้วยไตรสรณคมน์

เมื่อพระสาวกไปเผยแผ่พระศาสนา มีกุลบุตรศรัทธาต้อง การบวชเป็นจำนวนมาก ทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรได้เองโดยปฏิบัติอย่างนี้

๑. ให้ปลงผมและหนวด

๒. ให้ครองผ้ากาสาวะ

๓. ให้กราบพระภิกษุทั้งหลายแล้วว่าตาม ๓ ครั้งดังนี้

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่นั้นมาการบวชมี ๒ วิธี คือ

๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา พระพุทธองค์ทรงบวชให้

๒. ติสรณคมณุปสัมปทา พระสาวกบวชให้

ภัททวัคคีย์ ๓๐

พระพุทธองค์เสด็จไปตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ระหว่างทางทรงพักที่ไร่ฝ้าย พบภัททวัคคีย์ ๓๐ คน เทียวหาผู้หญิงโสเภณีที่ขโมยเครื่องประดับแล้วหนีไป ทรงแสดงอนุปูปพิภกา และอริยสัจ ๔ ให้ฟัง ได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันบ้าง พระสกทาคามีบ้าง และพระอนาคามีบ้างแล้วทูลขอบวช ทรงส่งไปเผยแผ่พระศาสนา ที่เมืองปาวา

โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง

ชฎิล ๓ พี่น้องเป็นนักบวชบูชาไฟสร้างอาศรมอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แต่ละคนมีบริวารดังต่อไปนี้

๑. อุรุเวลกัสสปะ มีบริวาร ๕๐๐ คน
๒. นทีกัสสปะ มีบริวาร ๓๐๐ คน
๓. คยากัสสปะ มีบริวาร ๒๐๐ คน

พระพุทธองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ทรมานอุรุเวลกัสสปะให้เห็นว่า ลัทธิของตนไม่มีแก่นสารสาระ และให้เกิดความสังเวชสลดใจจนคลายทิฏฐิमानะได้ จึงทูลขอบวชพร้อมทั้งบริวาร น้องชายสองคนพร้อมทั้งบริวารเห็นบริวารของพี่ชายลอยมาคิดว่า มีอันตรายเกิดแก่พี่ชาย พาบริวารมาสำนักของพี่ชาย เห็นพี่ชายบวชเป็นภิกษุถามจนได้ความว่า พรหมจรรย์นี้เป็นของประเสริฐจึง บวชตาม ทรงประทับอยู่ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคมพอสมควรแล้ว พร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๓ รูป เสด็จไปที่ริมฝั่งแม่น้ำคยา ตำบล คยาสีละ กรุงราชคฤห์ ทรงแสดง อาทิตตปริยายสูตรว่า “อายุตนะภายใน ๖ อายุตนะภายนอก ๖ เป็นของร้อน ร้อนเพราะถูกไฟ คือ รากะ โทสะ โมหะ และเพลิงทุกข์คือ ซาติชรา มรณะเป็นต้น เผาไหม้” เมื่อแสดงธรรมจบทั้งหมดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ อนุปัฟฟิกาและอริยสัจ

นับตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงได้พระอัครสาวกทรงแสดงอนุปัฟฟิกา และอริยสัจ ๗ ครั้ง

๑. ทรงแสดงแก่ยสกุลบุตร สำเร็จเป็นพระโสดาบัน
๒. ทรงแสดงแก่พ่อยสกุลบุตร สำเร็จเป็นพระโสดาบันยสกุลบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์
๓. ทรงแสดงแก่แม่และภรรยาเก่าของพระยสะ สำเร็จเป็น พระโสดาบัน
๔. ทรงแสดงแก่เพื่อนของพระยสะ ๔ คนคือ วิมลละ สุพานุ ปุณณชิ และควัมปติ สำเร็จเป็นพระโสดาบัน
๕. ทรงแสดงแก่เพื่อนพระยสะ ๕๐ คน ชาวชนบทสำเร็จเป็น พระโสดาบัน
๖. ทรงแสดงแก่ภักทวัคคีย์ ๓๐ คน ที่ไร่ฝ้าย บรรลุธรรมสูง สุดเป็นพระอานาคามี และต่ำสุดเป็นพระโสดาบัน
๗. ทรงแสดงแก่พระเจ้าพิมพิสารและบริวาร ๑๒ นหุต ที่สวน ลัญจิวัน

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. ธรรมอะไรที่พระองค์ทรงแสดงแก่ยสกุลบุตรเป็นเบื้องต้น ?

- ก. เวทนาปริคคหสูตร ข. ไตรลักษณ์
ค. อนุப்புพิกถา ง. อริยสัจ ๔
๒. พระสูตรใดที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชฎิล ๓ พี่น้อง ?
ก. สักกปัญหสูตร ข. อาทิตตปริยายสูตร
ค. อนัตตลักขณสูตร ง. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
๓. ในชฎิล ๓ พี่น้อง คนที่ ๒ มีชื่อว่าอะไร ?
ก. อรุเวลกัสสปะ ข. คยากัสสปะ
ค. นทีกัสสปะ ง. กุมารกัสสปะ
๔. พระพุทธเจ้าทรงได้ยินเสียงอุทานของยสกุลบุตรในเวลาใด ?
ก. เที่ยงคืน ข. จวนใกล้รุ่ง
ค. ขณะบิณฑบาต ง. กำลังเสวยพระกระยาหาร
๕. ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นอุบาสิกาคคนแรกในพระพุทธศาสนาคือใคร ?
ก. นางวิสาขา ข. พระนางมัลลิกา
ค. มารดาของพระยสะ ง. พระนางพิมพา
๖. พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก กี่องค์ ?
ก. ๕๐ องค์ ข. ๖๐ องค์
ค. ๗๐ องค์ ง. ๑,๒๕๐ องค์
๗. อุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะเป็นคนแรกคือใคร ?
ก. ตปุสสะและภัลลิกะ ข. โสตถียพราหมณ์
ค. อนาถปิณฑิกเศรษฐี ง. บิดาของยสกุลบุตร
๘. “ที่นี้ถุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ” เป็นคำพูดของใคร ?
ก. ยสกุลบุตร ข. โกณฑัญญะ
ค. อุปติสสะ ง. โกลิตะ
๙. พวกชฎิลนับถือบูชาอะไร ?
ก. บูชาวัตถุนิยม ข. บูชาผู้สูงอายุ
ค. บูชาดาวพระเคราะห์ ง. บูชาไฟ
๑๐. อนุப்புพิกถาพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ใครเป็นครั้งที่ ๓ ?

ก. พระยสะ

ข. บิดาของพระยสะ

ค. เพื่อนพระยสะ ๔ คน

ง. แม่และภริยาเก่าของพระยสะ

เฉลย ๑. ค ๒. ข ๓. ค ๔. ข ๕. ค ๖. ข ๗. ง ๘. ก ๙. ง ๑๐. ง

ปริเฉทที่ ๘

เสด็จกรุงราชคฤห์

พระเจ้าพิมพิสารและบริวาร ๑๒ นหุต

แคว้นมคธเป็นแคว้นใหญ่ มีเมืองราชคฤห์เป็นเมืองหลวง มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นจอมทัพ พระพุทธองค์ทรงเลือกแคว้นมคธ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนาเป็นแคว้นแรก เพราะเป็นแคว้นที่มีความเจริญมั่นคงในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษาและศาสนา เสด็จไปประทับที่สวนลุมพินีวัน (สวนตาล หน่ม) พร้อมด้วยพระภิกษุ ๑,๐๐๓ รูป พระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยบริวาร ๑๒ นหุต เสด็จมาเข้าเฝ้า ได้ฟังอนุพุทธิกถาและสามกัณฑ์-สิกเทสนา บริวาร ๑๑ นหุต ได้ดวงตาเห็นธรรม อีก ๑ นหุต ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ (๑ นหุต = ๑๐,๐๐๐ คน)

ความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ ประการ

กราบทูลความปรารถนาที่ทรงตั้งไว้ครั้งยังเป็นพระราชกุมาร ยังไม่ได้อภิเษก สำเร็จบริบูรณ์ ในวันที่ได้ดวงตาเห็นธรรม คือ

๑. ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแคว้นมคธ
๒. ขอให้พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้เองมายังแคว้นของข้าพเจ้า
๓. ขอให้ข้าพเจ้าได้นั่งใกล้พระอรหันต์นั้น
๔. ขอให้พระอรหันต์นั้นแสดงธรรมแก่ข้าพเจ้า
๕. ขอให้ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์นั้น

วัดแรกในพระพุทธศาสนา

ในวันรุ่งขึ้นพระพุทธองค์เสด็จไปเสวยภัตตาหารที่พระราช-นิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายพระราชอุทยานเวฬุวันให้เป็นสังฆาราม คือ วัดแรกในพระพุทธศาสนา ขณะนั้นเปรตที่เคยเป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสารเมื่อไม่ได้รับส่วนบุญจากพระ

เจ้าพิมพิสาร ในราตรีคืนนั้นมาแสดงรูปร่างและสงเสียงให้ได้ยิน ทรงสะดุ้งตกใจตื่นขึ้นมาตอนเช้า เสด็จไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ทราบความจริง จึงนิมนต์พระพุทธองค์และหมู่สงฆ์ไปเสวยภัตตาหาร ทรงหลังน้ำทักษิณาทกอุทิศส่วนบุญให้เปรตทั้งหลาย ทนไฉนนั้นเองเปรตทั้งหลาย ก็ได้รับส่วนบุญพ้น จากสภาพเปรต ได้เสวยสมบัติทิพย์ไปเกิดเป็นเทวดา มาปรากฏกายให้ทุกคนได้เห็นอันสงส์ของการ อุทิศส่วนบุญ ไปให้

พระอัครสาวกบรรพชา

มีชายหนุ่มชาวเมืองราชคฤห์ เกิดในสกุลพราหมณ์เป็นเพื่อนกัน ๒ คน คือ

๑. อุปติสสะ มีบิดาชื่อวังคันตะ มารดาชื่อนางสารีอยู่ในหมู่บ้านอุปติสคาม

๒. โกณฑิยะ มีบิดาชื่อโกณฑิยะ มารดาชื่อนางโมคคัลลี อยู่ในหมู่บ้านโกณฑิยคาม ทั้งสองคนเป็น

เพื่อนรักกันไปดุ่มพรสพบนยอดเขา แล้วเปื้อนชาย ชวนกันไปบวชในสำนักของอาจารย์สัจจชัย ปริพาชก พร้อมด้วยบริวารคนละ ๒๕๐ เรียนจนหมดความรู้ของอาจารย์ เห็นว่าไม่มีสาระอะไร จึง ทำกติกากันว่าใครได้บรรลุอภิมรรคก่อนกันให้บอกด้วย แล้วแยกย้ายกันไปแสวงหาโมกขธรรม

อัครสาวกได้ดวงตาเห็นธรรม

เข้าวันหนึ่งอุปติสสะได้เห็นพระอัสสชิกำลังบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ มีความเลื่อมใสในกิริยา อันสงบ จึงเดินติดตามไปข้างหลัง หลังจากที่ท่านฉันภัตตาหารเสร็จแล้วเข้าไปถามว่า ท่านบวช อุทิศ ใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร ท่านจึงตอบว่า ผู้มีอายุ เราบวชเฉพาะ พระมหาสมณะผู้เป็นโอรสแห่งศากยสกุล พระองค์เป็นศาสดาของเรา เราชอบใจธรรมของพระองค์ และขอให้แสดงธรรมให้ฟัง จึงแสดงธรรมเพียงย่อๆ ว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรง แสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้” อุปติสสะได้ดวงตาเห็นธรรม โกณฑิยะได้ฟังธรรมนั้นจากอุปติสสะก็ได้ดวงตาเห็นธรรม จากนั้นลา อาจารย์สัจจชัยไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเวฬุวัน ทูลขออุปสมบท พระมหาโมคคัลลานะบรรลุมรรคเป็นพระอรหันต์

โกณฑิยะเมื่อบวชแล้วมีชื่อว่า พระมหาโมคคัลลานะ หลังจากบวช ๗ วัน ไปบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ ถูกความง่วงเข้าครอบงำ พระพุทธองค์ทรงแสดงอุบายแก้ง่วง ๘ ประการให้ฟังว่า

๑. นึกเรื่องที่จำมาให้มาก (สัญญา)

๒. ตรีกตรองถึงธรรมที่ได้ศึกษามา (พิจารณา)

๓. สาธยายธรรม (สาธยาย)

๔. ยอนชั่งองหนู (ยอนหนู)

๕. ลูกขึ้นยืนเอนำน้ำลูบหน้า (ยืนลูบหน้า)

๖. ทำความสำคัญในแสงสว่าง (คำนึงแสงสว่าง)

๗. จงกรมสำรวจอินทรีย์ (อธิษฐานจงกรม)

๘. นอนตะแคงขวามีสติสัมปชัญญะตั้งใจว่าจะลุกขึ้น (สุดท้ายลงนอน)

และทรงสอนต่อไปว่า โมคคัลลานะ เธอควรสำเหนียกในใจอย่างนี้ว่า

๑. เราจักไม่ชูงวง (ถือตัว) เข้าไปสู่ตระกูล

๒. เราจักไม่พูดคำอันเป็นเหตุเถียงกัน เพราะจะเป็นเหตุให้ห่างจากสมาธิ

๓. เราจักไม่คลุกคลีด้วยคฤหัสถ์และบรรพชิต แต่ควรคลุกคลี ด้วยเสนาสนะอันสงัด

และฟังต้นหักขยธรรม คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุปฏิบัติแล้วชื่อว่ายอมอ่อนไปในธรรมเป็นที่สิ้นไป

แห่งตัณหา ท่านปฏิบัติตามพระโอวาทได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในวันนั้น

- พระมหาโมคคัลลานะ เป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย เป็นผู้เลิศทางมีฤทธิ์มาก

- ได้รับยกย่องว่าเป็นนวกัมมัฏฐายี (นักก่อสร้าง)

พระสารีบุตรบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์

อุปติสสะเมื่อบวชแล้วมีชื่อว่า พระสารีบุตร หลังจากบวช ๑๕ วัน ท่านถวายงานพัดเบื้องพระปฤษฎางค์(หลัง) ของพระพุทธ-องค์ ทรงแสดงธรรมชื่อว่า เวทนาปริคคหสูตร แก่ที่สมณขปริพาชก ซึ่งเป็นหลานของพระสารีบุตร ที่ถ้ำสุกรขาตา เขาคิชฌกูฏ แขวงเมืองราชคฤห์ ท่านพิจารณาธรรมไปด้วย ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ส่วนที่สมณขปริพาชกได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน

- พระสารีบุตรเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา เป็นผู้เลิศทางมีปัญญามาก

- ได้รับยกย่องว่าเป็นธรรมเสนาบดี

- ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีควมกตัญญู

พระพุทธองค์ทรงอุปมาพระอัครสาวก

๑. พระสารีบุตรเปรียบเหมือนมารดาผู้ให้กำเนิด เพราะท่านยอมแนะนำให้ตั้งอยู่ในคุณเบื้องต่ำ คือโสดาปัตติผล

๒. พระมหาโมคคัลลานะเปรียบเหมือนนางนมผู้เลี้ยงดูบุตร ที่เกิดแล้ว เพราะท่านยอม
แนะนำให้ตั้งอยู่ในคุณเบื้องบนที่สูงกว่านั้น

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. ใครเป็นพระอัครสาวกชาย-ขวาของพระพุทธเจ้า ?

- ก. พระอนุรุทธะ - พระอานนท์
- ข. พระอุบาลี - พระโมคคัลลานะ
- ค. พระโกณฑัญญะ - พระอัสสชิ
- ง. พระโมคคัลลานะ - พระสารีบุตร

๒. ใครเป็นผู้ถวายวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ?

- ก. พระเจ้าเซตุ   ข. พระเจ้าพิมพิสาร
- ค. นางวิสาขา   ง. อนาถบิณฑิกเศรษฐี

๓. อุปติสสปริพาชกได้ดวงตาเห็นธรรม เพราะฟังธรรมจากใคร ?

- ก. พระพุทธเจ้า   ข. พระสารีบุตร
- ค. พระอัสสชิ   ง. พระมหากัสสปะ

๔. วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาชื่อว่าอะไร ?

- ก. เวฬุวัน   ข. เขตวัน
- ค. ลัมภูวัน   ง. อัมพวัน

๕. ใครเป็นศาสดาของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร ใครกล่าว ?

- ก. อุปติสสปริพาชก   ข. โกณฑัญญะ
- ค. ปิณฑลิมาณพ   ง. ทีฆนขปริพาชก

๖. อุบายสำหรับแก้ความง่วงพระพุทธรองศ์ทรงแสดงแก่ใคร ?

- ก. พระสารีบุตร   ข. พระอานนท์
- ค. พระมหากัสสปะ   ง. พระโมคคัลลานะ

๗. พระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์ หลังจากอุปสมบทแล้วกี่วัน ?

- ก. ๗ วัน   ข. ๑๒ วัน
- ค. ๑๕ วัน   ง. ๒๐ วัน

๘. พระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์ด้วยพระธรรมเทศนาใด ?

- ก. อริยสัจ ๔   ข. อนุப்புพิกถา
ค. อริยธรรม   ง. เวทนาปริคคหสูตร

๙. ผู้ปรารถนาเห็นพระอรหันต์คนแรกคือใคร ?

- ก. พระเจ้าสุทโธทนะ   ข. พระนางปชาบดี
ค. พระเจ้าปเสนทิโกศล   ง. พระเจ้าพิมพิสาร

๑๐. ผู้ทำบุญอุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วคนแรกคือใคร ?

- ก. อนาถปิณฑิกเศรษฐี   ข. พระเจ้าพิมพิสาร
ค. พระเจ้าปเสนทิโกศล   ง. นางวิสาขา มหาอุบาสิกา

๑๑. พระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เพราะฟังธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ใคร ?

- ก. ทีฆนขปริพาชก   ข. สุภัททปริพาชก
ค. พระอัสสชิ   ง. พระมหาโมคคัลลานะ

๑๒. พระมหาโมคคัลลานะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ที่ไหน ?

- ก. ถ้ำสุกรขาตา   ข. ถ้ำสัตตบรณคูหา
ค. บ้านกัลลวาลมุตตคาม   ง. บ้านนาลันทา

๑๓. ใครต่อมาได้เป็นพระอัครสาวก ?

- ก. อนาถปิณฑิกะ   ข. จิตตคฤหบดี
ค. วิสาขาอุบาสก   ง. อุปติสสะ

๑๔. พระเจ้าพิมพิสารปกครองเมืองชื่อว่าอะไร ?

- ก. เมืองราชคฤห์   ข. เมืองกบิลพัสดุ์
ค. เมืองเทวทหะ   ง. เมืองสาวัตถี

เฉลย ๑. ง ๒. ข ๓. ค ๔. ก ๕. ก ๖. ง ๗. ค ๘. ง ๙. ง ๑๐. ข

๑๑. ก ๑๒. ค ๑๓. ง ๑๔. ก

ปริเฉทที่ ๙

ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในแคว้นมคธ

พระมหากัสสปะ

ก่อนบวชมีชื่อว่า ปิปปลิ เป็นบุตรชายของกบิลพราหมณ์ในหมู่บ้านมหาติตตะ แคว้นมคธ แต่งงานเมื่ออายุ ๒๐ ปี กับนางภัททกาปิลานีผู้มีอายุ ๑๖ ปี เปื่อนายในการครองเรือน ถือเพศ บรรพชิตบวชอุทิศพระอรหันต์ในโลก ได้พบพระพุทธองค์ที่ได้ตั้งไตรชื่อว่าพทุตตนิโครธ ระหว่าง เมืองราชคฤห์กับเมืองนาลันทา อุปสมบทด้วยวิธีรับโอวาทปฏิบัติคณูปสัมปทา(เอหิภิกขุ)

โอวาท ๓

ปิปปลิมาถนพเมื่อบวชแล้วมีชื่อว่า พระมหากัสสปะ เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาด้วย วิธีการรับโอวาท ๓ ข้อ คือ

๑. กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่า เราจักเข้าไปตั้งความละอาย และความยำเกรงไว้ในภิกษุทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ผู้ใหม่และผู้ปานกลาง อย่างแรงกล้า
  ๒. เราจักพึงธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยกุศลเราจักเจียหูฟังธรรมและพิจารณา เนื้อความแห่งธรรมนั้น
  ๓. เราจักไม่ละกายคตาสติที่ไปในกาย คือพิจารณากายเป็น อารมณ
- สำเร็จเป็นพระอรหันต์วันที่ ๘ หลังรับโอวาท เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้านถือธุดงค์ และ ท่านเป็นประธานในการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๑

โอวาทปาฏิโมกข์

พระพุทธองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์อันเป็นอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมายหลังจากตรัสรู้แล้ว ๙ เดือน ที่วัดเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ (มาฆบูชา) เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต คือ การประชุมที่ประกอบด้วยองค์ ๔

๑. ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๓
๒. พระภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
๓. พระภิกษุล้วนเป็นพระชีณาสพได้อภิญญา
๔. พระภิกษุล้วนเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา

ความย่อโอวาทปาฏิโมกข์

๑. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง (สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง)

๒. การทำความดีให้ถึงพร้อม (กุศลสัตสุปะสัมปะทา)

๓. การทำจิตใจให้ผ่องใส (สะจิตตะปะริโยทะปะนัง)

เสนาสนะ ๕ ที่ทรงอนุญาตให้รับ

เศรษฐีชื่อว่า ราชคหกะ เห็นพระภิกษุแล้วมีจิตศรัทธา ต้องการสร้างวิหารถวายพระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด

๑. วิหาร ได้แก่ กุฎีมีหลังคา มีปีกสองข้างอย่างปกติ

๒. อัทธมโยค ได้แก่ กุฎีมุงชีกเดียว (เพิงหมาแหงน)

๓. ปราสาท ได้แก่ กุฎีหลายชั้น

๔. หัมมิมะ ได้แก่ กุฎีหลังคาตัด มีหลังคาพระจันทร์ส่องถึงได้หรือกระโจม

๕. คูหา ได้แก่ ถ้าตามภูเขาต่างๆ

เศรษฐีจึงสร้างวิหาร ๖๐ หลังเสร็จภายในวันเดียว ถวายพระพุทธองค์และคณะสงฆ์ ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา

พระสารีบุตรบวชให้กับพรานพราหมณ์เป็นคนแรก มีเรื่องย่อว่า มีพราหมณ์แก่ตกยากชื่อว่า ราชะ อาศัยอยู่ในวัดเวฬุวัน มีความ ศรัทธาอยากบวชไม่มีใครบวชให้ พระพุทธองค์ประชุมสงฆ์ตรัสถามว่า ใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรนึกได้ว่า พราหมณ์เคยถวายข้าวหนึ่งทัพพี ทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ด้วยวิธีญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา วิธีการบวช แบบนี้ใช้มาจนถึงทุกวันนี้ และทรงยกเลิกวิธีบวชด้วยไตรสรณคมณ์

จำนวนสงฆ์ที่อุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา

๑. ในปัจฉันตชนบท ๕ รูป

๒. ในมัชฌิมชนบท ๑๐ รูป

อุปสมบท ๓ วิธี

๑. เอนิภิกขุอุปสัมปทา พระพุทธองค์ทรงบวชให้

๒. ติสรณคมณูปสัมปทา ทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชให้

๓. ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา ทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ ในการบวช

พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องทศ ๖ แก่สังคาลกมาณพ ชาวเมืองราชคฤห์ ผู้มีผ้าเปียก ผมเปียก ใหว่ทศทั้ง ๖ ตามคำของพ่อก่อนที่พ่อจะตาย ทรงแนะนำวิธีใหว่ที่ถูกต้องตามอริยวินัย คือ ละกรรม กิเลส ๔ อคติ ๔ อบายมุข ๖ และวิธีการปฏิบัติตัวต่อทศทั้ง ๖ ที่ถูกต้อง

วิธีทำเทวดาพลี

สุนทรพราหมณ์และวิศวสการพราหมณ์สร้างเมืองใหม่ชื่อว่า ปาฏลีบุตร ในหมู่บ้านปาฏลีคาม เทวดาเป็นจำนวนมากหวงแหนพื้นที่ที่กำลังสร้างเมืองใหม่ พราหมณ์นิมนต์พระพุทธองค์ไปเสวย ภัตตาหารที่เมืองใหม่ ทรงแนะนำให้ทำบุญด้วยการบริจาคทานแก่ผู้มีศีล แล้วอุทิศให้แก่เทวดาแทน การสังเวชแบบพวกพราหมณ์

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. ขณะประทับอยู่ที่ต้นพหูตตนิโครธ พระพุทธองค์ทรงประทานโอวาท ๓ ข้อแก่ใคร ?

- ก. ปิณฑลิมาณพ   ข. อุปติสสมาณพ
ค. โกธิตมาณพ   ง. อชิตมาณพ

๒. ภรรยาของปิณฑลิมาณพมีนามว่าอย่างไร ?

- ก. ยโสธรา   ข. ปชบาดี
ค. กีสาคอตมี   ง. ภัททกาปิลานี

๓. พระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีใหว่ทศทั้ง ๖ แก่ใคร ?

- ก. สุภมาณพ   ข. สิงคาลกมาณพ
ค. นันทมาณพ   ง. โกธิตมาณพ

๔. ผู้ที่ออกบวชอุทิศพระอรหันต์ในโลกคือใคร ?

- ก. อุปติสสปริพาชก   ข. โกธิตปริพาชก
ค. อชิตมาณพ   ง. ปิณฑลิมาณพ

๕. พระมหากัสสปะพบพระพุทธเจ้า ณ ที่ใด ?

- ก. พหูตตนิโครธ   ข. ศรีมหาโพธิ์
ค. มุจลินท์   ง. ราชายตนะ

๖. “ไม่ชูงวงเข้าไปสู่ตระกูล” หมายความว่าอย่างไร ?

- ก. ไม่ถือตัวเข้าไปสู่ตระกูล
ข. ไม่ใ้อวดเข้าไปสู่ตระกูล

- ค. ไม่ได้แย่งเข้าไปสู่ตระกูล
ง. ไม่ยกตนข่มท่านเข้าไปสู่ตระกูล
๗. โอวาทปาฏิโมกข์ พระองค์ทรงแสดงที่ไหน ?
ก. เวฬุวนาราม   ข. นิโครธาราม
ค. โขสิตาราม   ง. เขตวันมหาวิหาร
๘. การบวชที่พระพุทธเจ้าประทานด้วยพระองค์เอง คือวิธีใด ?
ก. ติสรณคมนาอุปสัมปทา   ข. เอหิภิกขุอุปสัมปทา
ค. ญัตติจตุตถกรรม   ง. ถูกทุกข้อ
๙. พระสาวกองค์ใดถือว่าเป็นยอดกตัญญู ?
ก. พระมหากัสสปะ   ข. พระมหาโมคคัลลานะ
ค. พระสารีบุตร   ง. พระอัสสชิ
๑๐. พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมอะไรในวันจาตุรงคสันนิบาต ?
ก. พระอภิธรรม   ข. โอวาทปาฏิโมกข์
ค. อริยธรรม   ง. วิมุตติธรรม

เฉลย ๑. ก ๒. ง ๓. ข ๔. ง ๕. ก ๖. ก ๗. ก ๘. ข ๙. ค ๑๐. ข

ปริเฉทที่ ๑๐

เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์

โปรดพระญาติ

พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบข่าวว่า พระมหาบุรุษได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงประกาศพระศาสนาประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ ส่งอำมาตย์ไป ๙ ครั้ง ๆ ละ ๑,๐๐๐ คน ไปทูลอาราธนาเสด็จกลับเมืองกบิลพัสดุ์ ทั้งหมดฟังธรรมแล้วบรรลุเป็นพระอรหันต์ทูลขอบวช ไม่มีใครกลับมาราบทูลข่าวสารให้ทรงทราบ ส่งกาฬุทายีอำมาตย์ไปเป็นครั้งที่ ๑๐ เมื่อเข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วทั้งหมดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์จึงทูลขอบวช เมื่อถึงเวลาอันสมควรกราบทูลเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ ในวันเพ็ญเดือน ๔ พระพุทธองค์เสด็จไปเมืองกบิลพัสดุ์พร้อมหมู่สงฆ์ ๒๐,๐๐๐

รูปจากเมืองราชคฤห์ถึงเมืองกบิลพัสดุ์ มีระยะทาง ๖๐ โยชน์ ทรงเสด็จพระดำเนินวันละ ๑ โยชน์ สิ้นเวลา ๒ เดือน ถึงเมืองกบิลพัสดุ์ ตามคำอาราธนาของพระกาฬุทายี ทรงประทับอยู่ที่นิโครธาราม

ฝนโบกขรพรรษ

พวกเจ้าศากยะมีมานะถือตัวจัด ไม่มีใครแสดงความเคารพพระพุทโธองค์ ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์อยู่กลางอากาศเหมือนเกลี้ย ผุ่่นให้ตกลงบนพระเศียรของเจ้าศากยะทั้งหลาย พระเจ้าสุทโธทนะ เห็นอัศจรรย์จึงไหว้พระพุทโธองค์เป็นครั้งที่ ๓ ทรงแสดงเวสสันดร-ชาดก ฝนโบกขรพรรษมีลักษณะเป็นสีแสด ได้ตกลงท่ามกลางหมู่ญาติ ถ้าใครปรารธนาให้เปียกจึงจะเปียก หากไม่ปรารธนาให้เปียกก็ไม่เปียกเหมือนหยาดน้ำตกลงบนใบบัว

พุทธบิดาบรรลุธรรม

วันรุ่งขึ้นพระพุทโธองค์เสด็จบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนะทราบข่าว ละอายพระทัยยิ่งนักรีบเสด็จไปห้ามทรง ตรัสคาถาเป็นเครื่องเตือนใจสมณะว่า “ไม่พึงประมาทในบิณฑบาต พึงประพฤติธรรมให้สุจริต ไม่พึงประพฤติธรรมให้ทุจริต ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า” พระบิดาได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันบนถนนนั่นเอง ทรงรับบาตรแล้ว นิมนต์พระพุทโธองค์พร้อมด้วยหมู่สงฆ์ฉันภัตตาหารในพระราชวัง ทรงประทับอยู่กรุงกบิลพัสดุ์ ๗ วัน จึงเสด็จกลับกรุงราชคฤห์

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. สามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนาคือใคร ?

- ก. สามเณรรวิฬร ข. สามเณรภัณฑิต
ค. สามเณรสังกัจจายะ ง. สามเณรสุมณะ

๒. ใครทูลอาราธนาพระพุทโธเจ้าเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ได้สำเร็จ ?

- ก. กาฬุทายีอำมาตย์ ข. ฉันทะอำมาตย์
ค. สันตติอำมาตย์ ง. พระอานนท

๓. ในท่ามกลางพระประยูรญาติ พระองค์ทรงแสดงชาดกอะไร ?

- ก. มหาชนกชาดก ข. เวสสันดรชาดก
ค. ภูริทัตชาดก ง. เตมียชาดก

๔. ฝนโบกขรพรรษมีลักษณะอย่างไร ?

- ก. สีแดง   ข. สีขาว
ค. สีเหลือง   ง. สีเขียว

๕. พระเจ้าสุทโธทนะ เมื่อฟังธรรมจบได้บรรลุธรรมระดับใด ?

- ก. พระโสดาบัน   ข. พระสกทาคามี
ค. พระอนาคามี   ง. พระอรหันต์

เฉลย ๑. ก ๒. ก ๓. ข ๔. ก ๕. ก

ปริเฉทที่ ๑๑

เสด็จแคว้นโกศล

อนาถปิณฑิกเศรษฐี

แคว้นโกศลตั้งอยู่ในเขตมัธยมชนบท มีเมืองหลวงชื่อว่า สāvātthī ปกครองโดยพระเจ้าปเสนทิโกศล มีเศรษฐีอยู่คนหนึ่ง ชื่อว่า สุทัตตะ แต่ชาวเมืองนิยมเรียกว่า อนาถปิณฑิกะ แปลว่า ผู้มีก้อนข้าวเพื่อคนอนาถหรือคนไม่มีที่พึ่ง ท่านไปเยี่ยมน้องเขยที่เมืองราชคฤห์ ทราบว่าพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ก่อนถวายภัตตาหารเช้า ณ ป่าสีตวัน ได้ฟังอนุพุทฺธิกาและอริยสัจ ๔ บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน อาราธนาพระพุทธองค์เสด็จไปจำพรรษาที่เมืองสาវตถิ

วัดพระเชตวัน

อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้เดินทางล่วงหน้าไปก่อน ชื่อที่ของเจ้าเขตด้วยเงิน ๑๘ โกฏิ (๑ โกฏิ = ๑๐ ล้าน) โดยการใช้เงินปูเต็มพื้นที่ เจ้าเขตจึงยอมขายที่ให้ บริจาคทรัพย์อีก ๑๘ โกฏิสร้างวัดเชตวัน เมื่อสร้างเสร็จแล้วนิมนต์พระพุทธองค์พร้อมสงฆ์หมู่ใหญ่ไปเมืองสาវตถิ ถวายวัดแด่พระพุทธองค์ และสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔ ทำบุญฉลองวัดด้วยทรัพย์อีก ๑๘ โกฏิ สิ้นเวลา ๙ เดือน เฉพาะวัดเชตวันเศรษฐีได้บริจาคทรัพย์ทั้งสิ้น ๕๔ โกฏิ (๕๔๐ ล้าน) ทรงจำพรรษาอยู่ที่เมืองสาវตถิ ๒๕ ปี ทรงแสดงธรรมโปรดประชาชนให้เลื่อมใสมั่นคงในพระรัตนตรัยเป็นจำนวนมาก

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. เมืองใดที่พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาถึง ๒๕ ปี ?
- ก. พาราณสี   ข. เวสาลี
ค. สāvastī   ง. กุสินารา
๒. อนาคตปิณฑิกเศรษฐีมีชื่อเดิมว่าอะไร ?
- ก. สุทัตตะ   ข. ราธะ
ค. อชิตะ   ง. ราชคหะ
๓. เมืองหลวงของแคว้นโกศลชื่อเดิมว่าอะไร ?
- ก. ราชคฤห์   ข. สāvastī
ค. สาเกต   ง. กบิลพัสดุ์
๔. อนาคตปิณฑิกเศรษฐีพบพระพุทธองค์ที่ไหน ?
- ก. สีตวัน   ข. เวฬุคาม
ค. ลัมภูวัน   ง. ลุมพินีวัน
๕. อนาคตปิณฑิกเศรษฐีพบพระพุทธองค์ทรงฟังธรรมะเรื่องอะไร ?
- ก. อาทิตตปริยายสูตร   ข. อนัตตลักขณสูตร
ค. อนุப்புพิกถาและอริยสัจ   ง. สุจริตธรรม
๖. ท่านเศรษฐีได้บรรลุธรรมขั้นไหน ?
- ก. พระโสดาบัน   ข. พระสกทาคามี
ค. พระอนาคามี   ง. พระอรหันต์

เฉลย ๑. ค ๒. ก ๓. ข ๔. ก ๕. ค ๖. ก

ปริเฉทที่ ๑๒

ปรินิพพาน

เสด็จจำพรรษา ณ เวฬุคาม

พรรษาที่ ๔๕ พรรษาสุดท้าย พระพุทธองค์ทรงจำพรรษา อยู่ที่บ้านเวฬุคาม ส่วนภิกษุ
ไปจำพรรษาตามอรัญญิกโดยรอบๆ เมืองเวสาลี ภายในพรรษาทรงพระประชวรเกิดอาพาธกล้ามีพระ
สติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาด้วยอธิวาสนขันติ ทรงเข้าสมาบัติข่มเวทนาขับไล่พระ

โรคพาธให้สงบระงับด้วย อิทธิบาทภาวนา

อานูภาอิทธิบาท ๔

วันหนึ่งพระพุทธองค์เสด็จประทับกลางวันอยู่ที่ป่าवालเจตีย์ ตรัสกับพระอานนทที่ว่า “บุคคลใด เจริญอิทธิบาท ๔ ทำให้มาก เจริญให้มาก จะอยู่ได้ตลอดกับเกินกว่ากับ ตถาคตเมื่อปรารถนาก็จะอยู่ได้ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ” ทรงทำนิมิตโองาสให้พระอานนท์ทูลอาราธนา ๓ ครั้ง พระอานนท์ถูกมารดลใจไม่ได้ทูลอาราธนา จึงตรัสให้พระอานนท์หลีกไปพักผ่อนได้ร่วมไม้แห้งหนึ่ง ทรงปลงอายุสังขาร

เมื่อพระอานนท์หลีกไปแล้ว มารผู้มีใจบาปมาราบทูลอาราธนาให้พระองค์ปรินิพพาน ทรงตรัสว่า “ตราบไต่บริษัท ๔ ยังไม่ฉลาดเฉียบแหลมเป็นพหูสูตทรงธรรม ยังไม่ปฏิบัติชอบ พรหมจรรย์ยังไม่แพร่หลายด้วยดีแก่มนุษย์และเทวดา เรายังไม่ปรินิพพานตรานั้น”

มารกราบทูลว่า บัดนี้บริษัท ๔ และพรหมจรรย์สมบูรณ์ดีทุก ประการแล้ว จึงตรัสว่า “ดูก่อน มารผู้มีใจบาป ท่านจงเป็นผู้มีความชวนชวนน้อยเถิด อีก ๓ เดือนแต่นี้ตถาคตจักปรินิพพาน เรียกว่า ปลงอายุสังขาร ทรงปลงอายุสังขาร ณ ป่าवालเจตีย์ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓”

เหตุที่ทำให้แผ่นดินไหว

หลังจากทรงปลงอายุสังขารแล้ว เกิดแผ่นดินไหวเป็นที่น่าอัศจรรย์ พระอานนท์ทูลถามถึงเหตุที่ทำให้แผ่นดินไหว ทรงตรัสเหตุ ๘ ประการ คือ

๑. ลมกำเริบ
๒. ผู้มีฤทธิ์บันดาล
๓. พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตลงสู่พระนคร
๔. พระโพธิสัตว์ประสูติ
๕. พระตถาคตเจ้าตรัสรู้
๖. พระตถาคตเจ้าทรงแสดงพระธรรมจักร
๗. พระตถาคตเจ้าทรงปลงอายุสังขาร
๘. พระตถาคตเจ้าทรงปรินิพพาน

พระอานนท์ทูลขอให้พระพุทธองค์ดำรงพระชนมายุอยู่ต่อถึง ๓ ครั้ง ทรงตรัสห้ามเสีย

เสด็จป่ามหาวันประชุมสงฆ์

พระพุทธองค์เสด็จไปยังภูฏาการศาลาปามหาวัน แคว้นวัชชี ตรัสสั่งให้พระอานนท์เรียกประชุมสงฆ์ที่อยู่ในกรุงเวสาลีทั้งหมด ประทับอยู่ที่อุปัฏฐากศาลาโรงฉัน ทรงแสดงอภิญาเทสิตธรรม(โพธิปักขิยธรรม ๓๗ มีสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรค ๘) ต่อจากนั้นทรงแสดงสังเวคกถาและอัปมาทธรรม

เสด็จบ้านภัณฑุคาม

พระพุทธองค์เสด็จถึงบ้านภัณฑุคาม ประทับอยู่ที่บ้านนั้น ทรงแสดงอริยธรรม คือธรรมอันประเสริฐ ๔ ประการ มี ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ สิกขาทั้ง ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นปฏิปทาแห่งวิมุตติ เป็นแก่นแห่งพระธรรมวินัยจะบรรลุวิมุตติได้ด้วยทำให้ บริบูรณ์ในไตรสิกขา

เสด็จโกคนคร

พระพุทธองค์เสด็จไปบ้านหัตถิคาม อัมพุกคาม ชัมพุกคาม และโกคนคร เสด็จประทับอยู่ ณ อานันทเจดีย์ ทรงแสดงไตรสิกขาและมหาประเทศ ๔ ประการ เพื่อเป็นเครื่องวินิจฉัยพระธรรมวินัย

เสด็จปาวานคร

พระพุทธองค์เสด็จไปเมืองปาวา แคว้นมัลละ ประทับอยู่ที่ อัมพวันสวนมะม่วงของนายจุนทะกัมมารบุตร นายจุนทะนิมนต์ไปเสวยที่บ้าน วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เสด็จไปบ้านนายจุนทะพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ นายจุนทะถวายสุกรมัททวะ ต่อมาทรงอาพาธกล้าประชวรลงพระโลหิต ทรงมีสติสัมปชัญญะอดกลั้นเวทนานั้นด้วยอิवासนขันติ

สันติวิหารธรรม

พระพุทธองค์เสด็จไปเมืองกุสินารา แคว้นมัลละ ระหว่างทาง ทรงพักที่ไต้ต้นไม้ พระอานนท์ตักน้ำมาถวาย ขณะนั้นปุ๊กกุสะโอรส มัลลภษัตริย์ เป็นศิษย์ของอาฬารดาบสเดินทางไปเมืองกุสินารา เข้าไปเฝ้า ทรงแสดงสันติวิหารธรรม มีจิตศรัทธาอันอมถวายผ้าสังคิรวรรณ ๑ คู่ พระองค์รับ ๑ ผืน และให้ถวายพระอานนท์ ๑ ผืน

ผิวกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่องไสยง ๒ เวลา

เมื่อพระองค์ทรงครองผ้าสังคิรวรรณ พระอานนท์กราบทูลว่า พระฉวีวรรณของพระตถาคตส่องไสยงนัก พระองค์ตรัสว่าผิวกายของตถาคตส่องไสยงนักใน ๒ กาล คือ

๑. ในเวลาที่จะตรัสรู้

๒. ในเวลาที่จะปรินิพพาน

บิณฑบาตมีอานิสงส์มาก ๒ ครั้ง

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่าใคร ๆ อย่างทำความเดือนร้อนให้นายจุนทะเลยว่า เสวยภัตตาหารของนายจุนทะแล้วปรินิพพาน เพราะบิณฑบาตที่มีอานิสงส์มากมีผลมากมี ๒ ครั้ง คือ

๑. บิณฑบาตที่เสวยแล้วได้ตรัสรู้ (นางสุชาดาถวาย)

๒. บิณฑบาตที่เสวยแล้วปรินิพพาน (นายจุนทะถวาย)

บรรทมอนุฐานไสยาสน์

พระพุทธองค์เสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญญวดีไปถึงสวนสาละ เขตกรุงกุสินาราของพวกมัลลक्षัตริย์ ตรัสสั่งให้พระอานนท์ปูลาดเตียง หันพระเศียรไปทางทิศอุดรระหว่างต้นสาละทั้งคู่ ทรงบรรทมสี่-
ไสยาสน์ตะแคงขวา มีสติสัมปชัญญะเป็นการบรรทมครั้งสุดท้าย โดยไม่คิดจะลุกขึ้นอีก เรียกว่า
อนุฐานไสยาสน์

ทรงปรารภสักการะบูชา

ไม้สาละออกดอกนอกฤดูฤดูกาล ดอกมณฑาทิพย์ จุณไม้จันทน์ทิพย์ตกลงจากอากาศ ดนตรีทิพย์ต่าง ๆ บันลือลั่นในอากาศเพื่อบูชา พระพุทธองค์ไม่ทรงสรรเสริญการบูชาด้วยอามิส แต่ทรงสรรเสริญ การปฏิบัติบูชาว่าเป็นการบูชาอย่างยิ่ง

พระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์เถรชยงานพักอยู่เฉพาะพระพักตร์ พระองค์ตรัสให้หลีกไปเสีย เพราะเทวดาในหมื่นโลกธาตุมาประชุมกันที่สาละวันทยานโดยรอบ ๑๒ โยชน์ มาเพื่อต้องการเห็นพระพุทธองค์แต่พระอุปัชฌาย์เถรชยงานบังอยู่ข้างหน้า

สังเวชนียสถาน

พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์ถึงสถานที่ ๔ ตำบลเป็นที่ควรดูควรเห็นควรให้เกิดความปีติใจแก่กุลบุตรผู้มีศรัทธา เมื่อพระพุทธองค์ทรงปรินิพพานแล้ว คือ

๑. สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน)

๒. สถานที่ตรัสรู้ (อุรุเวลาเสนานิคม) ปัจจุบันเรียก พุทธคยา

๓. สถานที่แสดงปฐมเทศนา (ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน)

๔. สถานที่ปรินิพพาน (สาลวโนทยาน)

และบุคคลที่เกี่ยวไปในสถานที่ ๔ ตำบลด้วยจิตเลื่อมใส เมื่อตายไปแล้วมีสุคติโลกสวรรค์เป็นที่ไป

วิธีปฏิบัติต่อสตรี

พระอานนท์ทูลถามวิธีปฏิบัติต่อสตรีทั้งหลาย ทรงตรัสให้ปฏิบัติดังนี้

๑. อย่าดู อย่าเห็น เป็นการดี

๒. ถ้าจำเป็นต้องดู ต้องเห็น อย่าพูดด้วยเป็นการดี

๓. ถ้าจำเป็นต้องพูดด้วย ควรพูดคำเป็นธรรม พึงตั้งสติให้ดี

วิธีปฏิบัติต่อพุทธศรีระ

พระอานนท์ทูลถามถึงวิธีปฏิบัติในพระศรีระของพระองค์ทรงตรัสว่า พวกภิกษุอย่าชวนชวายนชวาศรีระของพระตถาคตเลย จงทำความเพียรมุ่งต่อที่สุดพรหมจรรย์ทุกอิริยาบถเถิด กษัตริย์เป็นต้นผู้มีจิตศรัทธามีอยู่ พวกเขาจักทำการบูชาตนเอง ทรงตรัสให้ทำเช่นเดียวกับศรีระของพระเจ้าจักรพรรดิราช คือ ห่อด้วยผ้าไหมซับด้วยสำลี ๕๐๐ คู่ เชิญลงในรางเหล็กที่เต็มด้วยน้ำมันมีฝาเหล็กครอบ ทำจิตกาธารด้วยไม้หอม ถวายพระเพลิงเสร็จแล้วเก็บพระอัฐิธาตุบรรจุไว้ที่ทางใหญ่ ๔ แพร่ง

อุปารบุคคล

พระพุทธองค์ตรัสถึงอุปารบุคคล คือบุคคลที่ควรสร้างสถูป หรือเจดีย์ไว้เคารพสักการะ ๔ จำพวกคือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า

๓. พระอรหันตสาวก

๔. พระเจ้าจักรพรรดิราช

ประทานโอวาทแก่พระอานนท์

พระอานนท์หลีกเลี่ยงวลีหลักเพชรวิหารร้องไห้ด้วยคิดว่าตัวเองยังเป็นเสขบุคคลอยู่ พระพุทธองค์จักปรินิพพานเสียแล้ว ทรงตรัสเรียกให้มาเข้าเฝ้าตรัสว่า “อานนท์อย่าเสียใจไปเลย การพลัดพรากจากของเป็นที่รักของที่ชอบใจเป็นของธรรมดา สังขารไม่เที่ยง เธอได้อุปัฏฐากพระตถาคตด้วยกายกรรม วาจกรรมและมโนกรรมอันประกอบด้วยเมตตา เธอเป็นผู้มีบุญ จงประกอบความเพียร จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะโดยฉับพลัน”

ตรัสสรรเสริญพระอานนท์

ตรัสสรรเสริญพระอานนท์ในท่ามกลางสงฆ์ว่า “ภิกษุผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าที่มีมาในอดีตและจะมีในอนาคต อย่างยิ่งก็เพียงพระอานนท์ พระอานนท์เป็นบัณฑิตผู้รู้กาลที่ควรจะจัดให้พุทธบริษัทเข้าเฝ้า” แล้วตรัสข้ออัศจรรย์ของพระอานนท์ ๔ ประการ คือ “บริษัท ๔ ต้องการเห็นพระอานนท์ ๑ ยินดีที่ได้เห็น ๑ ยินดีในธรรมที่แสดง ๑ ไม่อิมในธรรมที่แสดง ๑ ทั้ง ๔ ข้อนี้ มีอยู่ในพระเจ้าจักรพรรดิราชเหมือนกัน”

เมืองกุสินารา

พระอานนท์กราบทูลขอให้เสด็จไปปรินิพพานที่เมืองใหญ่ ๆ มีเมืองราชคฤห์เป็นต้น ไม่ควรปรินิพพานในเมืองเล็ก ๆ อย่างกุสินารา ทรงตรัสห้ามว่า อานนท์อย่าได้กล่าวอย่างนั้น เมืองกุสินาราในอดีต ชื่อว่า กุสาวดี มีพระเจ้าจักรพรรดิราชาพระนามว่าสุทิสสนะปกครอง เป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองไม่เจียบจากเสียงทั้ง ๑๐ ทั้งกลางวันและกลางคืน คือ เสียงช้าง ๑ เสียงม้า ๑ เสียงรถ ๑ เสียงกลอง ๑ เสียงตะโพน ๑ เสียงพิณ ๑ เสียงกังสดาล ๑ เสียงขั้บร้อง ๑ เสียงสังข์ ๑ เสียงชวนกันบริโภคอาหาร ๑

แจ้งข่าวปรินิพพาน

พระพุทธองค์ตรัสให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวการปรินิพพาน แก่พวกมัลลกะษัตริย์ ท่านเข้าไปแจ้งข่าวในที่ประชุมสันฐาคาร พวกกษัตริย์พร้อมทั้งพระโอรสพระสุนิสา และปชาบดีเป็นต้น เสด็จไปอุทยานสาละวัน พระอานนท์จัดให้เข้าเฝ้าตามลำดับสกุลวงศ์ เสร็จในปฐมยาม

สาวกองค์สุดท้าย

สุภทัตทปริพาชก เป็นชาวเมืองกุสินาราได้ขอเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระอานนท์ห้ามไว้ถึง ๓ ครั้ง ทรงได้สดับเสียงห้าม จึงตรัสให้เข้าเฝ้าทูลถามปัญหาทรงแสดงธรรมให้ฟังว่า ทางสายกลางคือ

มรรค มีองค์ ๘ มีในศาสนาใด ศาสนานั้นย่อมมีสมณะที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ศาสนาใด ไม่มีมรรคมีองค์ ๘ ศาสนานั้นย่อมไม่มีสมณะที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ถ้าพระภิกษุยังปฏิบัติดีปฏิบัติชอบโลกก็ไม่สูญญเปล่าจาก พระอรหันต์ □ สุภัททะศรัทธาพูลขอบวช พระองค์ให้พระอานนท์ พาสุภัททะไปบวชแล้วพามา เข้าเฝ้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรงตรัสบอกกัมมัญฐาน ท่านบำเพ็ญเพียรสำเร็จเป็นพระอรหันต์ใน คีณนั้นนั่นเอง เป็นปัจฉิมสาวก คือสาวกองค์สุดท้าย

หมายเหตุ สมณะที่ ๑ พระโสดาบัน

สมณะที่ ๒ พระสกทาคามี

สมณะที่ ๓ พระอนาคามี

สมณะที่ ๔ พระอรหันต์

ประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์

พระพุทธองค์ตรัสประทานโอวาทให้แก่ภิกษุสงฆ์โดยตรัสเรียกชื่อพระอานนท์ว่า “อานนท์พวก เธออย่าคิดว่าพระศาสดาของพวกเราไม่มี พวกเธอไม่พึงคิดอย่างนั้น ธรรมก็ดี วินัยก็ดี อันใดอันเรา แสดงแล้ว ได้บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วง ไปแห่งเรา” และทรงตรัสให้ภิกษุเรียกชื่อกันตามกันแต่หรืออาวุโส ภิกษุผู้แก่กว่าเรียกภิกษุผู้อ่อนกว่า ตนโดยชื่อหรือใช้คำว่า อาวุโส ภิกษุผู้อ่อนกว่าควรเรียกภิกษุผู้แก่กว่าด้วยคำว่า ภัณฑพรมทัณฑท์

พระพุทธองค์ตรัสกับอานนท์ว่า “ถ้าสงฆ์ปรารถนาถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียบ้างจงถอนเถิด โดยกาลล่วงไปแห่งเราสงฆ์พึงลงพรมทัณฑท์แก่ฉันนะภิกษุ คือฉันนะปรารถนาเจรจาคำใด พึง เจรจาฉันนั้น ภิกษุไม่พึงว่า ไม่พึงโอวาท ไม่พึงสั่งสอน”

ปัจฉิมโอวาท

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น ธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวง ที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ ประมาทเถิด” (อัปปมาทธรรม)

ปรินิพพาน

ต่อจากนั้นพระพุทธองค์มิได้ตรัสอะไรอีกเลย ทรงเข้าอนุปุพพ- วิหารสมาบัติทั้ง ๘ โดยอนุโลม และปฏิโลม ทรงเข้าสมาบัติถอยกลับจนถึงปฐมฌาน ออกจากปฐมฌานเข้าสมาบัติตามลำดับจน ถึงจตุตถฌาน เมื่อออกจากจตุตถฌานแล้ว ทรงปรินิพพานในปัจฉิมยามแห่งราตรี วิสาขบูชา เมื่อ

พระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา ที่ป่าไม้สาละ เมืองกุสินารา หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก เห็นพระ
แท่นปรีนิพพานไสยาสน์ มีพระสาวกผู้ใหญ่ ๒ รูปเป็นประธานคือ พระอนุรุทธะและพระอานนท์

กล่าวสังเวคกถา

เมื่อพระพุทธองค์ปรีนิพพานแล้วได้เกิดแผ่นดินไหว กลองทิพย์ ก็บันลือขึ้น ขณะนั้นมีเทวดา
และมนุษย์ กล่าวสังเวคกถา ๔ ทาน คือท้าวสหัมบดีพรหม ท้าวสักกเทวราช พระอนุรุทธะ และพระ
อานนท์ เป็นคนสุดท้าย

แจ้งข่าวปรีนิพพาน

ตลอดราตรีนั้นพระอนุรุทธะกับพระอานนท์แสดงธรรมโปรด พุทธบริษัทให้คลายความเสียใจ
พอสว่างพระอนุรุทธะให้พระอานนท์ ้ไปแจ้งข่าวการปรีนิพพานแก่พวกมัลลกษัตริย์ที่สังฆาการ
ทรงสั่งให้ประกาศแจ้งข่าวพระนครตระเตรียมดอกไม้ของหอม เครื่องดนตรีและผ้า ๕๐๐ ผืน ไปยัง
สาละวัน เพื่อบูชาพระสรีระของ พระพุทธองค์

มกุฏพันธเจดีย์

พวกมัลลกษัตริย์ ๘ องค์ อัญเชิญพระบรมศพเข้าไปทางประตูทิศเหนือ เข้าไปท่ามกลางพระ
นครออกทางประตูทิศตะวันออก ถวายพระเพลิงพระบรมศพ ณ มกุฏพันธเจดีย์ ขณะนั้นดอก
มณฑาทิพย์ เทวดาบันดาลให้ตกลงมาเพื่อเป็นพุทธบูชาทั่วกรุงกุสินาราสูงประมาณเขา เมื่อเคลื่อน
พระบรมศพไปเรียบ ร้อยแล้ว พระอานนท์จึงบอกวิธีปฏิบัติต่อพระบรมศพตามที่ได้ฟังมาเฉพาะพระ
พักตร์ของพระพุทธองค์ อัญเชิญพระบรมศพขึ้นบนจิตกาธานเตรียมถวายพระเพลิง

ถวายพระเพลิง

พวกมัลลปาโมกข์ ๔ คนนำไฟเข้าไปจุดทั้ง ๔ ทิศ ไฟไม่ติด จึงถามพระอนุรุทธะ ทราบว่า
พวกเทวดารอพระมหากัสสปะมาถวาย บังคมพระบาทของพระพุทธองค์ก่อน พระมหากัสสปะและ
พระภิกษุ ๕๐๐ รูป เดินทางจากปาวานครมาสู่เมืองกุสินารา เห็นอาชีวก ถีอดอกมณฑารพจึงเข้าไป
ถาม ทราบข่าวว่าพระพุทธองค์ปรีนิพพานได้ ๗ วันแล้ว วันนี้เป็นวันที่ ๘ จะถวายพระเพลิง พระภิกษุ
ที่ยังไม่หมดกิเลสร้องไห้เสียใจ ส่วนที่หมดกิเลสแล้วอดกลั้นด้วย ธรรมสังเวช พระแก่รูปหนึ่งชื่อสุภทั
ทะได้กล่าวจ้วงจาบพระพุทธองค์ พระมหากัสสปะได้ฟังคำพูดนั้นคิดจะยกขึ้นเป็นอธิกรณ์ทำ

นิคหกรรม แต่เห็นว่ายังไม่สมควร ท่านพาคณะเดินทางไปยังกุสินาราเมื่อถึงมฤกษัพพนิชนเจดีย์แล้ว
ประนมมือเวียนประทักษิณพระบรมศพ ๓ รอบ ถวายบังคมพระบาทด้วยเศียรเกล้า ภิกษุ ๕๐๐ รูปก็
ทำเช่นนั้น พอท่านถอยออกมาเพลิงทิพย์ก็ลุกโพล่งขึ้น

พระบรมสารีริกธาตุ

เมื่อเพลิงทิพย์ดับลงแล้ว คงเหลือแต่สิ่งที่เพลิงไม่ไหม้อยู่ ๕ อย่าง คือ พระอัฐิ พระโลมา
พระนขา พระทันตา และผ้าคู่หนึ่ง ส่วนพระบรมสารีริกธาตุที่เหลือจากนั้นแตกออกเป็นขนาดต่างๆ
๓ ขนาดคือ

๑. ขนาดใหญ่ มีประมาณเมล็ดถั่วแตก
๒. ขนาดกลาง มีประมาณเมล็ดข้าวสารหัก
๓. ขนาดเล็ก มีประมาณเมล็ดพันธุ์ฝักกาด

พวกมัลลกษัตริย์นำพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐาน ณ สันฐาคาร ภายในเมืองกุสินารา มี
ทหารคอยรักษาอยู่โดยรอบพระนครทำการสักการะบูชาตลอด ๗ วัน วันถวายพระเพลิงเรียกว่า วัน
อัฐิมิบูชา แรม ๘ ค่ำเดือน ๖

ทูตมาขอพระบรมสารีริกธาตุ

กษัตริย์และพราหมณ์ ๗ เมืองส่งทูตไปขอพระบรมสารีริกธาตุ คือ

๑. พระเจ้าชาตศัตรู	เมืองราชคฤห์
๒. พระเจ้าลิจฉวี	เมืองเวสาลี
๓. พระเจ้าศากยะ	เมืองกบิลพัสดุ์
๔. ฤๅษีกษัตริย์	เมืองอัลลกัปปะ
๕. โกลีกษัตริย์	เมืองรามคาม
๖. มหาพราหมณ์	เมืองเวฐฐีปกะ
๗. มัลลกษัตริย์	เมืองปาวา

พวกมัลลกษัตริย์เมื่อได้รับสาสน์ไม่ยอมแบ่งให้ กษัตริย์และพราหมณ์ได้ยกทัพมาล้อมเมืองกุ
สินาราเพื่อแย่งพระบรมสารีริกธาตุ

แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

โทณพราหมณ์เป็นอาจารย์สอนไตรเพท มีปัญญาเป็นผู้ใหญ่มีถ้อยคำเป็นที่น่าเชื่อถือ เห็นว่าจะเกิดสงครามจึงกล่าวสุนทรพจน์ เรื่องสามัคคีธรรมห้ามทัพ ให้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุเป็น ๘ ส่วน กษัตริย์และพราหมณ์ ๘ นครเห็นชอบด้วย โทณพราหมณ์เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ โดยใช้ทะนันทองตวงได้ ๘ ส่วน ถวายแก่เจ้านครทั้ง ๘ ตัวเองขอทะนันทองบรรจุไว้ในเจดีย์ ชื่อ ตุมพสถูป หรือตุมพเจดีย์ ส่วนโมริยกษัตริย์เมืองปีฬลิวัน มาเข้าได้พระอังคารไปบูชา เพราะพระบรมสารีริกธาตุหมดแล้ว

เจดีย์ ๔ ประเภท

กษัตริย์และพราหมณ์ ๘ นคร เมื่อได้พระบรมสารีริกธาตุ ไปแล้ว ได้สร้างเจดีย์บรรจุพระธาตุ เพื่อเป็นที่สักการะบูชา มี ๔ ประเภทคือ

๑. ธาตุเจดีย์   บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
๒. ปริโภคเจดีย์   บรรจุบริวารของพระองค์
๓. ธรรมเจดีย์   บรรจุพระธรรมคำสั่งสอน
๔. อุทเทสิกเจดีย์   บรรจุพระพุทธรูป

เหตุผลปรินิพพานที่กรุงกุสินารา

๑. เพราะเป็นเมืองที่รุ่งเรืองมาก่อน สมบูรณ์ด้วยสมบัติทุกอย่าง
๒. เพื่อโปรดสุภทัตตปริพาชกสาวกองค์สุดท้าย
๓. เพื่อไม่ให้เกิดสงครามแย่งชิงพระบรมสารีริกธาตุแก่ นครต่างๆ
๔. เพื่อให้พระบรมสารีริกธาตุแพร่หลายไปยังเมืองต่างๆ เมื่อ มีคนสักการบูชาด้วยความเลื่อมใส ละโลกไปแล้วมีสุคติ โลกสวรรค์เป็นที่ไป

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมืองใด ?

- ก. เมืองปาวา   ข. เมืองพาราณสี
- ค. เมืองปาฏลีบุตร   ง. เมืองกุสินารา

๒. พระอานนท์ถามพระเถระรูปใด จึงรู้ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ?

- ก. พระมหากัสสปะ   ข. พระอนุรุทธะ
- ค. พระอุบาลี   ง. พระสุภัททะ

๓. ใครเป็นผู้ถวายบิณฑบาตครั้งสุดท้าย แต่พระพุทธเจ้า ?
- ก. วิสาขา มหาอุบาสิกา   ข. อนาถบิณฑิกเศรษฐี
ค. นางสุชาดา   ง. นายจุนทะ
๔. พระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขารที่หมู่บ้านอะไร ?
- ก. เวฬุคาม   ข. กัลลวาลมุตตคาม
ค. ภัณฑุคาม   ง. นาลันทา
๕. ในคราวเสด็จปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนมายุเท่าไร ?
- ก. ๖๐ ปี   ข. ๗๐ ปี
ค. ๘๐ ปี   ง. ๙๐ ปี
๖. ปัจฉิมโอวาท พระพุทธเจ้าทรงแสดงเกี่ยวกับอะไร ?
- ก. ความไม่ประมาท   ข. ความเพียร
ค. ความทุกข์   ง. ความสามัคคี
๗. ใครเป็นพระสาวกองค์สุดท้าย ?
- ก. อุปกาศิวก   ข. โกสิตปริพาชก
ค. สุภัททอุตตมบรรพชิต   ง. สุภัททปริพาชก
๘. ก่อนเสด็จปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงตั้งใครเป็นศาสดา ?
- ก. พระอานนท์   ข. พระมหากัสสปะ
ค. พระไตรปิฎก   ง. พระธรรมวินัย
๙. พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจอยู่ที่พรรษา จึงปรินิพพาน ?
- ก. ๒๙ พรรษา   ข. ๔๕ พรรษา
ค. ๖๕ พรรษา   ง. ๘๐ พรรษา
๑๐. ข้อใด ไม่จัดเข้าในสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ?
- ก. สถานที่ประสูติ   ข. สถานที่ตรัสรู้
ค. สถานที่ปลงอายุสังขาร   ง. สถานที่ปรินิพพาน
๑๑. พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาสุดท้าย ณ สถานที่ใด ?
- ก. นาลันทา   ข. เวฬุคาม
ค. เวฬุวัน   ง. กุสินารา

๑๒. พระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขาร ณ สถานที่ใด ?

- ก. ธาตุเจดีย์   ข. อนิมิสเจดีย์
ค. รัตนฆรเจดีย์   ง. ปาวาลเจดีย์

๑๓. คำว่า “ปลงอายุสังขาร” หมายถึงอะไร ?

- ก. การรู้ตัวว่าต้องตาย   ข. การตั้งใจที่จะปรินิพพาน
ค. การต่ออายุสังขาร   ง. การบอกลาชีวิต

๑๔. ตามพุทธประวัติ เหตุให้เกิดแผ่นดินไหว มีกี่อย่าง ?

- ก. ๕ อย่าง   ข. ๖ อย่าง
ค. ๗ อย่าง   ง. ๘ อย่าง

๑๕. พรหมทัณฑ์ พระพุทธองค์ตรัสให้ลงโทษแก่ใคร ?

- ก. พระฉันทะ   ข. พระยสะ
ค. พระอนุรุทธะ   ง. พระราณะ

๑๖. สังเวชนียสถาน ได้แก่... ?

- ก. สัตตมหาสถาน   ข. รัตนจงกรม
ค. สถานที่ตรัสรู้   ง. แม่น้ำคงคา

๑๗. สถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพ คือที่ใด ?

- ก. บริโภคเจดีย์   ข. มกุฏพันธเจดีย์
ค. ธรรมเจดีย์   ง. อุทเทสิกเจดีย์

๑๘. พระพุทธรูปจัดอยู่ในเจดีย์ประเภทใด ?

- ก. ธาตุเจดีย์   ข. ธรรมเจดีย์
ค. บริโภคเจดีย์   ง. อุทเทสิกเจดีย์

เฉลย ๑. ง ๒. ข ๓. ง ๔. ก ๕. ค ๖. ก ๗. ง ๘. ง ๙. ข ๑๐. ค

๑๑. ข ๑๒. ง ๑๓. ข ๑๔. ง ๑๕. ก ๑๖. ค ๑๗. ข ๑๘. ง

ปริเฉทที่ ๑๓

ความเป็นมาแห่งพระธรรมวินัย

ปรารภเหตุสังคายนา

เมื่อวันแจกพระบรมสารีริกธาตุนั้นเอง พระมหากัสสปะเป็น พระเถระในที่ประชุมสงฆ์ปรารภเหตุที่พระบวชเมื่อแก่ ชื่อว่า สุภัททะ กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยให้คณะสงฆ์ในที่ประชุมฟัง แล้วชักชวนว่า “เราทั้งหลาย จงสังคายนาพระธรรมและวินัยเถิด มิฉะนั้น วาทะมิใช่ธรรม มิใช่วินัยจากรุ่งเรือง พระธรรมวินัยจักลบเลือน บาปชนจะลบล้างพระธรรมวินัย บุคคลผู้กล่าววาทะมิใช่ธรรม มิใช่วินัยจะมีกำลังกล้า บุคคลผู้กล่าวธรรมและวินัยจะเสื่อมถอยน้อยกำลัง”

และในวันปรินิพพาน พระพุทธองค์ตรัสแก่พระอานนท์และพระภิกษุให้เคารพต่อพระธรรมวินัยว่า “เมื่อเราผู้ตถาคตปรินิพพานล่วงไปแล้วธรรมและวินัยจักเป็นศาสดาแห่งท่านทั้งหลาย” คณะสงฆ์ร่วมกันทำสังคายนาขึ้นมาเป็นครั้งคราวตามเหตุการณ์ต่างๆ มีทั้งหมด ๕ ครั้งด้วยเหตุนี้จึงมีพระธรรมวินัยสืบต่อมาถึงปัจจุบันนี้ แพร่หลายไปในที่ต่างๆ มากมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกสังคายนา

สังคายนา คือ การร้อยกรองพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นหมวดหมู่ที่ถูกต้องมีทั้งหมด ๕ ครั้ง

การสังคายนาครั้งที่ ๑

พ.ศ. หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ๓ เดือน

ปรารภเหตุ เรื่องสุภัททะภิกษุกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย และปรารภเหตุที่จะทำให้

พระพุทธศาสนารุ่งเรืองสืบไป

สถานที่ ถ้ำสัตตบพณคูหา ข้างภูเขาเวภารบรรพต กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย

ประธานสงฆ์ พระมหากัสสปะ

จำนวนสงฆ์ ๕๐๐ รูป

ผู้ถาม พระมหากัสสปะ

ผู้ตอบ พระอุบาลี ตอบพระวินัย, พระอานนท์ ตอบพระสูตร และพระอภิธรรม

ระยะเวลา ๗ เดือน

ศาสนูปถัมภ์ พระเจ้าอชาตศัตรู

การสังคายนาครั้งที่ ๒

พ.ศ. หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี

ปรารภเหตุ ภิกษุวัชชีบุตร กรุงเวสาลี แสดงวัตถุ ๑๐ ประการ ที่มีใช้ธรรมเนียมว่าเป็นธรรมเนียม

๑. เก็บเกลือไว้ด้วยแขนงชั้นกับบิณฑบาตที่ไม่เค็ม ก็ควร
๒. ฉันทโกชนะในวิกาลเมื่อเงาค่อยไป ๒ องคุลี ก็ควร
๓. ภิกษุไปในละแวกบ้านห้ามภัตรแล้วฉันทโกชนะ ที่ไม่เป็นเดน ก็ควร
๔. จะแยกกันทำสังฆกรรมมีอุโบสถ เป็นต้น ในเสนาสนะต่างแห่งในสีมาเดียวกัน ก็ควร
๕. เรื่องอนุมติ ถ้าวาภิษุยังมาไม่พร้อมกันทำสังฆกรรมไปก่อน ภิกษุที่มาภายหลังจึงขออนุมติก็ได้

๖. เรื่องที่เคยประพฤติมาถือว่าธรรมเนียมใด อุปัชฌาย์อาจารย์เคยประพฤติมาแล้ว ควรประพฤติตามอย่างนั้น

๗. ภิกษุฉันแล้วห้ามโกชนะแล้ว ฉันทมสทที่ยังไม่เป็นนมส้มซึ่งไม่เป็นเดนได้
๘. ภิกษุจะดื่มสุร่าอย่างอ่อนที่ยังไม่ถึงเป็นน้ำเมาได้
๙. ใช้ผ้าสีทณะที่ไม่มีชาย ก็ควร
๑๐. เงินและทองควรแก่ภิกษุ

สถานที่ วาฬิการาม กรุงเวสาลี ประเทศอินเดีย

ประธานสงฆ์ พระยสกกัณฑกบุตร

จำนวนสงฆ์ ๗๐๐ รูป

ผู้ถาม พระเวทตะ

ผู้ตอบ พระสัพพกามี

ระยะเวลา ๘ เดือน

ศาสนูปถัมภ์ พระเจ้ากาลาโคกราช

การสังคายนาครั้งที่ ๓

พ.ศ. หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ๒๓๔ ปี

ปรารภเหตุ เดียวถีย์ปลอมบวชในพระพุทธศาสนา

สถานที่ อโศการาม เมืองปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย

ประธานสงฆ์ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ

จำนวนสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป

ผู้ถาม พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ

ผู้ตอบ พระภิกษุทุกรูปในเมืองปาฏลีบุตร

ระยะเวลา ๙ เดือน

ศาสนูปถัมภ์ พระเจ้าอโศกมหาราช

สังคายนาครั้งที่ ๓ นี้เอง พระโมคคัลลีสีบุตรตีสเถระได้ส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ความสะดวกต่างๆ ส่งพระไป ๙ สายด้วยกันคือ

สายที่ ๑ คณะของพระมัทธันตีกเถระ ไปที่แคว้นกัสมิระ และคันธาระ

สายที่ ๒ คณะพระมหาเทวเถระ ไปที่มหิสสกมณฑล

สายที่ ๓ คณะของพระรักขิตเถระ ไปนวาสิ

สายที่ ๔ คณะของพระธัมมรักขิตเถระ ไปอปรันตกชนบท

สายที่ ๕ คณะของพระมหาธัมมรักขิตเถระไปมหารัฐ ชนบท

สายที่ ๖ คณะของพระมหารักขิตเถระ ไปรัฐโยนก

สายที่ ๗ คณะของมัทธิมเถระ ไปหิมวันตประเทศ

สายที่ ๘ คณะของพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ไปสุวรรณภูมิ

สายที่ ๙ คณะของพระมหินทเถระ ไปประเทศศรีลังกา

การสังคายนาครั้งที่ ๔

พ.ศ. หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ๒๓๖ ปี

ปรารภเหตุ หวังประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป

สถานที่ ภูปาราม เมืองอนุราชบุรี ลังกาทวีป

ประธานสงฆ์ พระมหินทเถระ

จำนวนสงฆ์ ๖๘,๐๐๐ รูป

ผู้ถาม พระมหินทเถระ

ผู้ตอบ พระอริฏฐเถระ

ระยะเวลา ๑๐ เดือน

ศาสนูปถัมภ์ พระเจ้าเทวานัมปิยตีสละ

การสังคายนาครั้งที่ ๕

พ.ศ. หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ๔๕๐ ปี

ปรารภเหตุ เห็นความเสื่อมถอยปัญญาของกุลบุตร จึงให้จารึกพระพุทธพจน์ลงในใบลาน
สถานที่ อาโลกเลณสถาน ในมัลลชนบทลังกาทวีป

ประธานสงฆ์ พระพุทธทศตเถระ

จำนวนสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป

ผู้ถาม พระพุทธทศตเถระ

ผู้ตอบ พระมหาติสสเถระ

ระยะเวลา ๑ ปี

ศาสนูปถัมภ์ พระเจ้าวัฏฏคามินีอภัย

ประโยชน์ของการทำสังคายนา

๑. กำจัดเสี้ยนหนามของพระศาสนาให้สูญสิ้นไป
๒. ได้จัดระเบียบวางรูปแบบการเผยแผ่ศาสนาให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
๓. สืบอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้นาน

ประโยชน์ของการที่พระองค์ตรัสว่า “โดยกาลที่เราล่วงไป พระธรรมและวินัยที่เราได้แสดงไว้ บัญญัติไว้ จักเป็นศาสดาแห่ง ท่านทั้งหลาย” มีอยู่หลายประการ คือ

๑. พระศาสนาจะดำรงอยู่โดยความเป็นอิสระแก่ตัว ไม่ต้องอยู่ในอำนาจของผู้ใดผู้หนึ่ง
๒. ปราบกษัตริย์ว่าพระองค์มีพระหฤทัยบริสุทธิ์อย่างแท้จริง มิได้ทรงเห็นแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ด้วยอำนาจอดิ
๓. พุทธศาสนิกชนต่างๆ มุ่งประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่ต้องทำตนเป็นคนหัวประจบ คอยแต่จะอ่อนน้อมผู้เป็นศาสดาให้ คอยช่วยเหลือ
๔. ป้องกันการแตกแยกกันในระหว่างผู้สืบอายุพระพุทธ-ศาสนาที่จะแย่งกันเป็นศาสดาในอนาคต
๕. เป็นเหตุให้พุทธบริษัทมีความเคารพพระธรรมวินัยเหมือน กับว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ต่างช่วยกันสืบต่อ พระพุทธศาสนา เมื่อเกิดความเข้าใจผิดแตกกันขึ้นก็ทำสังคายนา ตัดสิน แล้ววางแบบแผนไว้เป็นคราวๆ มาจนถึงทุกวันนี้

ปัญหาและเฉลยพุทธประวัติ

๑. การร้อยกรองพระธรรมวินัย จัดเป็นหมวดหมู่ เรียกว่าอะไร ?

- ก. สังคายนา   ข. สังคหะ
ค. สังวัธยาย   ง. สันนิบาต

๒. การจัดรวบรวมพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่ เรียกว่าอะไร ?

- ก. การสันทนากการ   ข. การสัมมนา
ค. การเสวนา   ง. การสังคายนา

๓. อะไรคือมูลเหตุแห่งการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ?

- ก. มีผู้กล่าวจ้วงจาบพระศาสดา
ข. มีผู้กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย
ค. มีผู้ละเมิดพระธรรมวินัย
ง. ถูกทุกข้อ

๔. สังคายนาครั้งแรกทำที่ไหน ?

- ก. เมืองสาวัตถี   ข. เมืองราชคฤห์
ค. เมืองพาราณสี   ง. เมืองกุสินารา

๕. การทำสังคายนาครั้งแรกหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้วกี่ปี ?

- ก. ๓ เดือน   ข. ๔ เดือน
ค. ๑๐๐ ปี   ง. ๒๑๘ ปี

๖. การทำสังคายนาครั้งแรกใครเป็นประธานสงฆ์ ?

- ก. พระอานนท์   ข. พระอนุรุทธะ
ค. พระมหากัสสปะ   ง. พระอุบาลี

๗. การทำสังคายนาครั้งแรกใครเป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส ?

- ก. พระเจ้าอชาตศัตรู   ข. พระเจ้าพิมพิสาร
ค. พระเจ้าอโศกมหาราช   ง. พระเจ้าโกศล

๘. จำนวนสงฆ์ในการทำสังคายนาครั้งแรกมีกี่องค์ ?

- ก. ๓๐๐ องค์   ข. ๔๐๐ องค์
ค. ๕๐๐ องค์   ง. ๑,๐๐๐ องค์

๙. การทำสังคายนาครั้งแรกใช้เวลากี่เดือน ?

ก. ๕ เดือน

ข. ๗ เดือน

ค. ๙ เดือน

ง. ๑๐ เดือน

๑๐. พระเถระรูปใดที่นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณภูมิ ?

ก. พระสารีบุตร

ข. พระอานนท์และพระอนุรุทธะ

ค. พระโสณะและพระอุตตระ

ง. พระธัมมรักขิตเถระ

เฉลย ๑. ก ๒. ง ๓. ข ๔. ข ๕. ก ๖. ค ๗. ก ๘. ค ๙. ข ๑๐. ค